

Védett, őshonos mezőgazdasági állatfajták megőrzésének, fenntartásának tenyésztési programja A gidrán lófajta tenyésztési programja

A fajta részletes leírása

A gidrán lófajta Mezőhegyes rögén, elődeink tudásával, a klasszikus vonaltenyésztés eredményeként, a szigorú háttas használatnak formáló erejével kialakult lófajta. Gyakran származtatják 1785-től, a ménés alapításának évétől. A szakmai közvélemény az 1816-os esztendő tartja emlékezetében, amikor báró Fechtig Egyiptomban megvásárolta – az 1818-ban Bábolnára beosztott – Gidrán Seniort. A valós helyzet ellenben az, hogy a gidrán törzs létrejöttében a Bábolnáról Mezőhegyesre került ivadékok, főként Gidrán II, még inkább az 1825-ös születésű Gidrán VII. játszottak szerepet, de ez idő tájt nem is a genetikai hovatartozás vezérelte a párosítási elveket.

Lobkowitz altábornagy 1855-ben (más források szerint Hardegg altábornagy és előbb) áttért a ménések származás szerinti csoportosítására, és az addig IV. számúnak mondott sárga ménesről kiderült döntően gidrán származása. Ezt követően felgyorsult a célirányos vonal- és családtenyésztés, a sárga ménesből egy nehéz háttasló típus alakult ki, amelyet 1885-ben az osztrák hadügyminisztérium is kénytelen volt önálló fajtának elismerni.

Az egyöntetű fajtvá válás folyamatában mintegy 200 kanca kapott szerepet, ám többségük nyomtalanul eltűnt, tenyészhatást nem fejtett ki. Családalapító kanca 16 lett közülük, amelyek tudatos tenyésztésben tartása – mint utólag kiderült – elegendő genetikai változatosságot adtak a fajtának. Kiválóságuk máig érezhető, hiszen a fajta rögzült genetikai és jó haszonértékének letéteményesei lettek. A 16 családalapító kanca közül 5 kanca a hatodik szabad ménesből, 1 kanca az ötödik szabad ménesből került ki, 4 moldvai, 3 holsteini, 2 erdélyi, 1 magyar származású volt (1. táblázat).

A fajtának az idők folyamán három geneológiai vonala alakult ki. Az „A” vonal alapítójának tekinthető GIDRAN XXXVI. (született 1875-ben), a „B” vonal alapítója lett GIDRAN XLII. (született 1881-ben) és a „C” vonal alapítója a később részletezettek okán az Ausztriából visszakért GIDRAN III. (született 1920-ban) lett (2. táblázat, 3. táblázat, 4. táblázat, 5. táblázat).

A nehéz kocsiló és gazdasági ló létezése Mezőhegyesen, főként a háttas hasznosítás irányába szelektálta a gidránt, amelyik az 1900-as évek fordulójára az elegáns, könnyen lovagolható, jó képességű, acélos szervezetű, kitartó huszárló lett és elérte akkori használati értékének csúcspontját. Egyedei a különböző falkavadászatokon rendszeresen kitűntek, és sorozatban kapták az elismeréseket. Mert *„csakugyan ló kellett ahhoz a hajtáshoz, ahol az ország két leggyorsabb állata, a nyúl és az agár akarta a szuszt kiszorítani egymásból”*.

A Verseny és Vadászlap 1891. évi (67. oldal) száma közölte, hogy a Honvéd Központi Lovasiskola növendékei Kispeszt és Kossuth-falva közötti tereplovaglási gyakorlaton vízelvezető árkot (is) ugrattak. A legjobb eredményt (utólag lemérve az árok szélességét és az elugrási pontot), 9 métert ugratva, Kovásznay István érte el Bíbor Gidrán tenyészmenen lovagolva. (Számos későbbi leírásban a Rákos patak szerepel és két partját 10 méternek adják meg.) A magyar lovassporttörténet tanulmányozva kiderül, hogy 1887-1900 között díjlovaglásokon az élmezőnyben mindig található volt gidrán fajtájú ló. (Peraaso Antal főhadnagy, Sertic Hermann főhadnagy, Gröschl Lajos

főhadnagy, Brudermann Adolf, Joannoits József százados sikerei gidrán lovakon.) Valerián Zsigmond főhadnagy 1901-ben díjugratásban 75 indulóból 3. helyezést ért el gidrán fajtájú kancán.

A fajta virágzott, és szép reményekre jogosított.

Az első világháború amúgy is tragikus eseményeinek egyik ki nem heverhető következménye volt lótenyésztésünkre nézve, hogy a korabeli jegyzőkönyvek szerint, 1919. november 16-án 59 tenyészkanca „elszállított a román megszálló csapatok főparancsnokságára, Kolozsvárra”. 1920 márciusáig ezeket továbbiak (főleg évjáratú csikók) követték, úgyhogy összesen 74 kancát, évjáratokkal, ménekkel együtt mindösszesen 186 gidrán lovat zsákmányolt el a román hadsereg. (Közülük 56 kancát vett törzskönyvi nyilvántartásba.) A harcok során elkallódott 11, mindössze 13 maradt meg a regenerálásra (6. táblázat).

Az értékes tulajdonságok elvesztése, a génerózió, a létszámcsökkenésnél is nagyobb veszteség volt. Néhány kancacsalád létszámában annyira megfogyatkozott, hogy előbb a 15-ös, majd a 16-os, 1931-ben a 10-es kancacsalád is kihalt. Pedig a fajta a XX. század elejére homogén, nemes küllemű, tudatos tenyésztői munkával, beltenyésztés és kombinatív vonalkeresztezések egyidejű használatával Európa meghatározó anglo-arab fajtája lett. Nemcsak nyalka megjelenésével, hanem teljesítményével is az elsők közé tartozott az újonnan kialakított fajták között.

A háborút követő békeidőben Mezőhegyes mindent elkövetett e jó használati értékű fajta regenerálása érdekében. A megmaradt kancacsaládokat a korábban létszámfelettiként eladottak, de a klasszikus családokba tartozók visszavásárlásával gyarapították, illetve az erősen gidránózott Tolnatajási tájfajta kancáiból újakat alapítottak. Ekkor került tenyésztésbe a ma mezőhegyesi 18-as kancacsalád alapítónak tekintett 47 Mortimer apaságú kancából 189 Xaintrailes-2 (Xaintrailes–85 Baldur) után az élénk, térnyerő mozgású 303 Szennyes (189 Xaintrailes-2 1905-től 16 év hosszan fedezett Regölyben), a 19-es kancacsalád alapító Luza angol félvér kanca és a mezőhegyesi 20-as kancacsalád alapító (a koronás bélyegzéssel ellátott, 10949-38 nyilvántartási számú anyától származó, 1341 Gidrán I-4 mén után) 1944-ben született 204 Szeged Szélvész.

A méneskar a fajta regenerálásához a megmaradt gidrán méneken túl nemcsak angol telivéreket használt, hanem arab törzsméneket állított fel Bábólnáról. Mindenekelőtt Gazal III. és Mersuch III. gyakorolt maradandó hatást, de a Siglavy törzs képviselői és azok gidrán anyákból ellett fiai is hozzájárultak a sikerhez. Szerencsés átültetés volt néhány kisbéri félvér mén alkalmazása. Maxim V. és Kozma III. továbbá Maxim Gidran I, Maxim Gidran II. törzsmének egészen kiváló ivadékokat hagytak maguk után. Az élénk vérmérsékletű tenyészállatok minősége elérte az első világháború előtti színvonalat. A gidrán fajta megmentése nemcsak hogy sikerült a méneskarnek, hanem létrehozott egy olyan állományt, amelyik külföldi kiállításokon és fogathajtó versenyeken is kiválóan szerepelt. A két világháború közötti idők legjobb ugrólovai gidrán származásúak voltak. A méneskar a gidrán ugrótehetségében bízva, az 1940-es években, Európa legjobb ugró-fajtájának kitenyésztését tűzte ki célul. A háború ezt sajnos megakadályozta, pedig 1944-re már 90 törzskanca állt tenyésztésben.

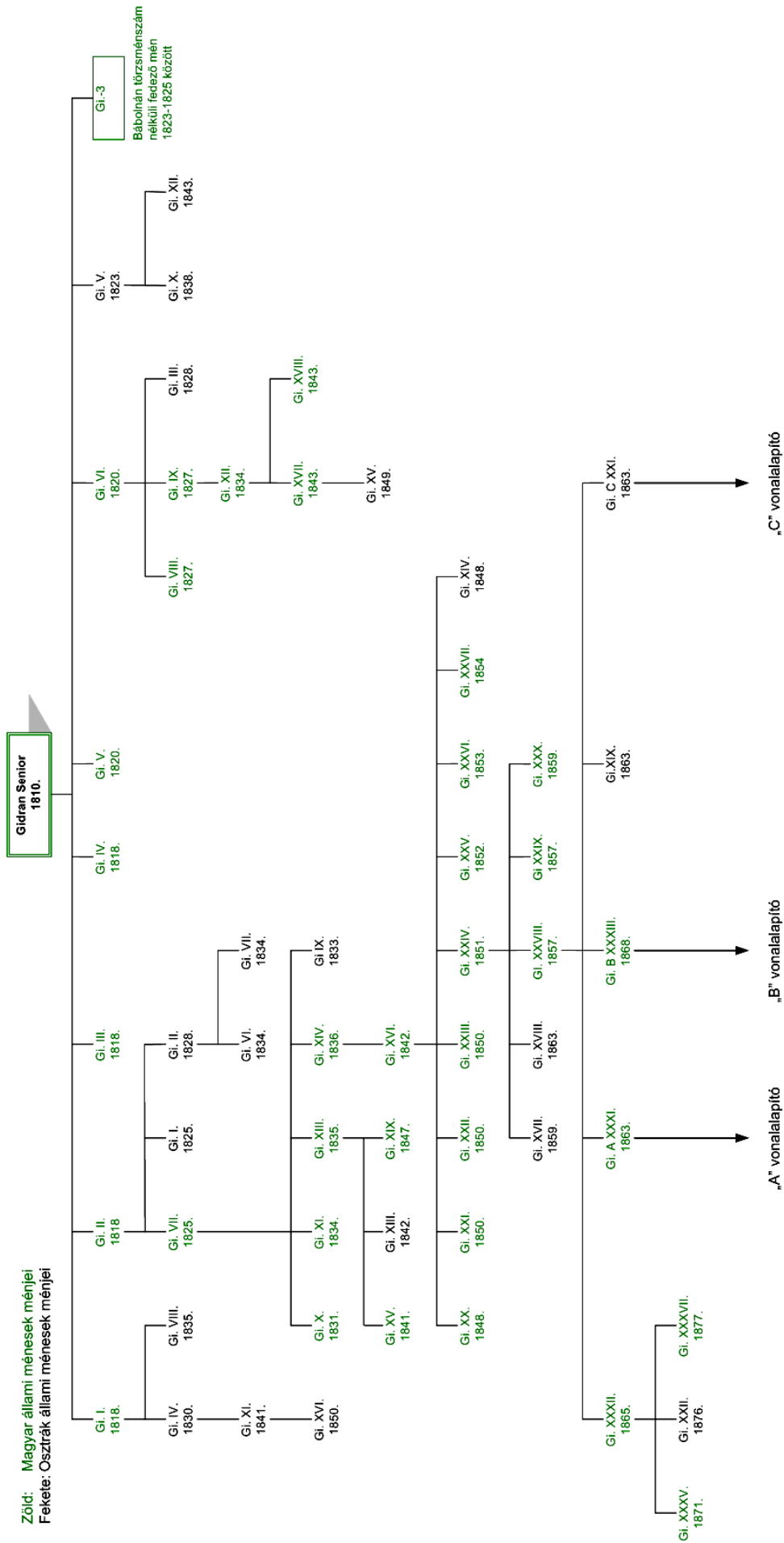
A gidrán kancacsaládok alapítói

A kancacsalád sorszáma	Születési éve	Alapító kanca
1.	1783.	99 eredeti holsteini kanca
2.	1783.	123 eredeti holsteini kanca
3.	1785.	162 eredeti magyar kanca
4.	1788.	722 moldvai kanca
5.	1783.	265 erdélyi kanca
6.	1805.	743 eredeti moldvai kanca
7.	1807.	596 eredeti moldvai kanca
8.	1816.	553. számú kanca a 6. szabad méneseből
9.	1816.	574. számú kanca a 6. szabad méneseből
10.	1814.	510. számú kanca a 6. szabad méneseből
11.	1815.	819. számú kanca a 6. szabad méneseből
12.	1814.	518. számú kanca a 6. szabad méneseből
13.	1805.	405. eredeti moldvai kanca
14.	1786.	59. eredeti erdélyi kanca
15.	1810.	270. számú kanca az 5. szabad méneseből
16.		holsteini kanca

2. táblázat

Színkódok:

Zöld: Magyar állami ménesek ménjei
Fekete: Osztrák állami ménesek ménjei

Az „A”, „B” és „C” ménvonalak kialakulása a Gidran Senior (1810.) alapítomén után

5. táblázat

4

Szinkódok:

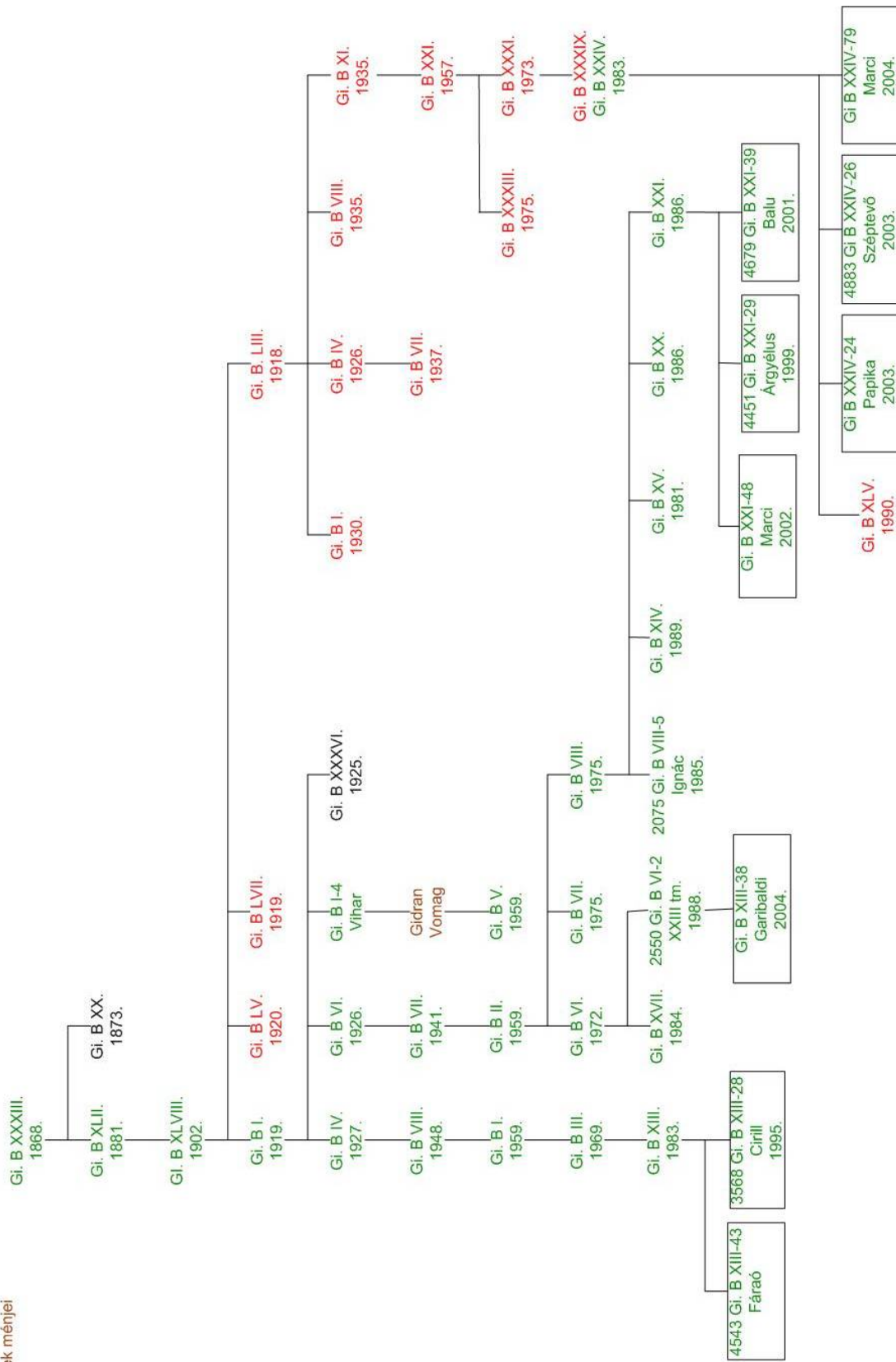
Zöld: Magyar állami ménesek ménjei

Fekete: Osztrák állami ménesek ménjei

Piros: Román állami ménesek ménjei

Barna: Bolgár állami ménesek ménjei

„B” vonal alapító (Gidran XXXIII. 1868.)

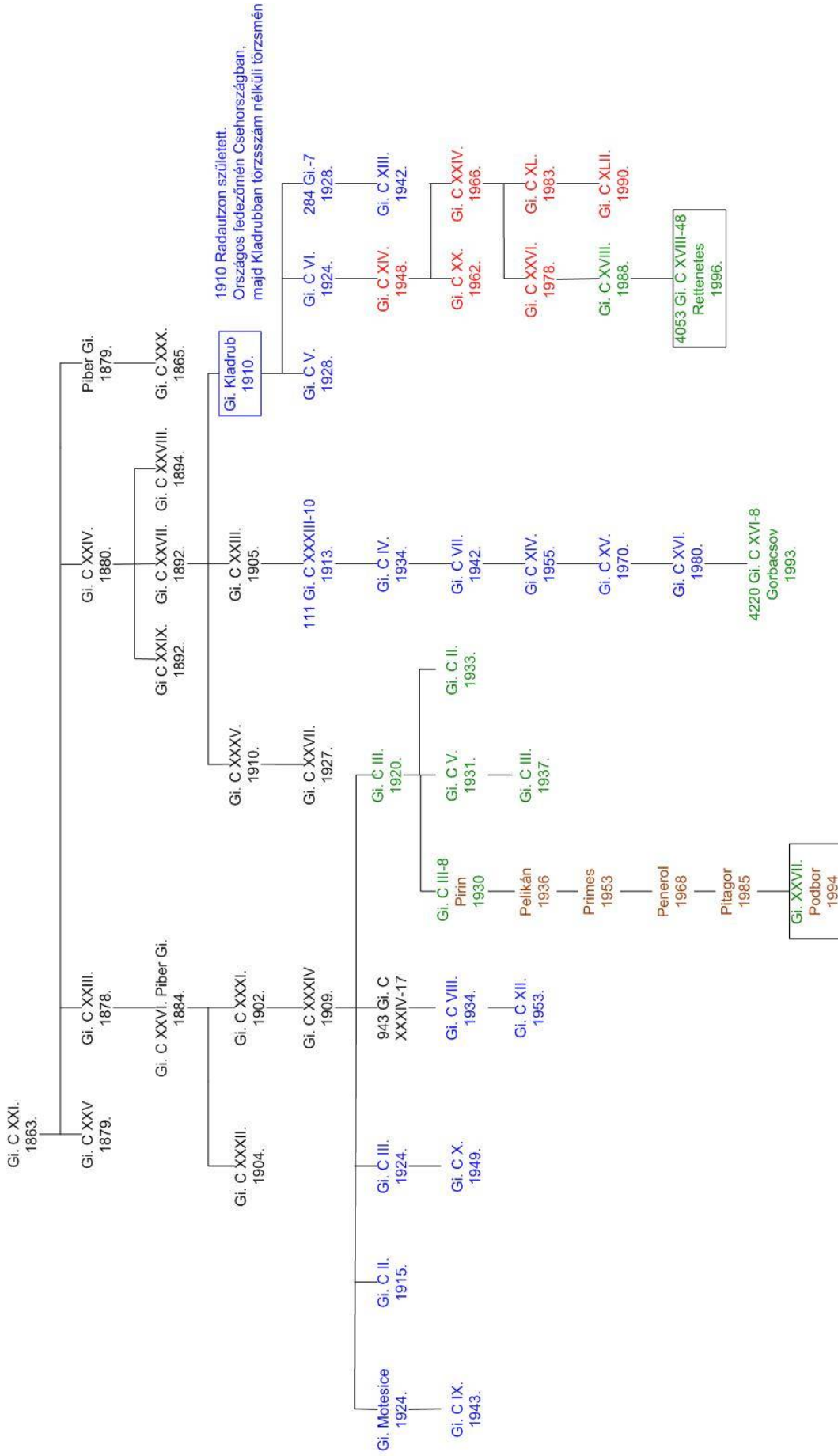

Az „B” mérvonalak kialakulása a Gidran Senior (1810.) alapítómén után

Szinkódok:

- Zöld: Magyar állami ménesek ménjei
- Fekete: Osztrák állami ménesek ménjei
- Piros: Román állami ménesek ménjei
- Kék: Cseh és Szlovák állami ménesek ménjei
- Barna: Bolgár állami ménesek ménjei

**„C” vonal alapító
(Gidran XXI. 1863.)**

A „C” mérvonal kialakulása a Gidran Senior (1810.) alapítómén után

6. táblázat

Az 1920. március 20-a után megmaradt anyakancák kancacsalád szerinti besorolása

A kanca neve	Születési éve	A család száma
37 Gidrán XLIV	1912.	8.
60 Gidrán XL	1910.	11.
69 Gidrán XLIV	1912.	2.
74 Bakony Gidrán I	1913.	1.
75 Gidrán Bakony I	1914.	7.
76 Gidrán XLVI	1913.	7.
78 Gidrán Bakony I	1914.	12.
84 Gidrán XLVII	1914.	6.
93 Gidrán Bakony I	1915.	8.
94 Gidrán Bakony II	1916.	5.
95 Gidrán Bakony II	1916.	10.
96 Gidrán XLVI	1915.	4.
97 Gidrán XLVI	1915.	7.

Ez a huszárló-típus, genetikai értelemben a klinikai halál állapotából visszahozva, 1928-ban – az amszterdami olimpián – megszerzi a díjugratás aranyérmét (*Elliot*). *Magyaremlék* nevű gidrán herélt militáriban 10. helyezett az 1936-os berlini olimpián. Ugyanezen a játékokon román lovasával Delfis díjugratásban ezüstérmes. (Delfis anyját 1920 tavaszán vitték el a megszálló román csapatok Mezőhegyesről, és már ott ellette kiváló képességű csikóját.) A két világháború között további kiemelkedő képességű gidrán ló *Medve* (*Bakony Gidrán x Gidrán XLIX*, amelyik szinte véletlenszerűen került az ugróportba, hiszen azt megelőzően megbízható tüzérhámos ló volt. (Medve 1927. évi gidrán herélt az 1930-as évek egyik legjobb ugrólova volt az Örkényi Lovagló és Hajtó Tanárképző Intézetnek.) Szintén a harmincas években Pauly Hartmann „*Legszebb*” nevű gidrán kancájával díjlovaglásban, Aachenben, az olimpiai nagydíj 5. helyezettje. Ez a kanca idehaza 17 első, 17 második, 9 harmadik helyezést ért el. *Pókos* remekelt a nemzetek díjában, (160 cm-en) a legrangosabbnak számító aacheni nemzetközi bajnokságon, 1939-ben. Még ugyanebben az évben, szintén 160 cm-es pályán, a Torinói Nagydíj nyertese. A 4 Gidrán IV-2 (*Furcsa*) olimpiai kerettag a díjugrató csapatban. Gyergyó nevű gidrán ló 1937-ben egy bécsi nemzetközi ugró mérkőzésen 2 méteres ugrásával aranyérmes lett, megelőzve itt Kurt Hasset, aki az 1936-ban olimpiai bajnok volt.

A sikerek a fajta kiválóságát, nagy genetikai értékét bizonyítják. Gustav Rau 1934-ben „hippologiai csoda”-nak minősítette a mezőhegyesi fajták, köztük a gidrán regenerálását. E „hippologiai csoda”

szakmai magyarázata, hogy ismerték a nagy értékű kancacsaládok minőségre gyakorolt hatását, az egységes fenotípus létrehozásában, a fajta-hovatartozás dokumentálásában megnyilvánuló szerepét.

A II. világháború az újabb megsemmisülés irányába taszította a fajtát. A front elől (1944. szeptember 10-15. között) a mezőhegyesi fajtákat, köztük 90 gidrán kancát Bajorországba (Neuhof 55 kanca), Csehszlovákiába (Saszlau környékére 4 kanca) menekítettek. Káld térségében az országban maradt 31 kanca. Ezek később elvesztek. A háborút követően mindössze 28 kanca került vissza Mezőhegyesre.

Ez az állomány már csak vegetált, az anyakanca állomány csökkent, mígnem 1958-ban 23 kanca (7. táblázat), összesen 9 mezőhegyesi kancacsalád és az évjárat csikóállomány Sütvénybe került. Itt a fajta genetikai elkülönültsége nem volt megoldva és a törzsállomány csaknem teljesen erodálódott. Az amúgy sem nagy létszámú fajta 50 éven belül másodszor szenvedte el a palacknyak hatást, ami miatt régi fényében, kiterbélyesedett genetikai állományában nem tündökölhett.

1975-re a teljes gidrán állomány mindössze 3 fajtatiszta ménből és 17 törzskancából állt (8. táblázat).

7. táblázat

Mezőhegyesről Sütvénybe telepített kancák száma és család szerinti hovatarozása

A kancacsalád száma	Áthelyezett kanca
11	8
2	4
8	3
3	2
7	2
4	1
12	1
6	1
Szenyves	1

A többszöri palacknyak hatás nyilvánvalóan megváltoztatta az állomány génfrekvenciáját, és nem tételezhetjük fel, hogy csak a tenyésztő számára nem kívánatos gének estek ki, ám a fajta képessége, háta- és akadály-ló jellege nem tűnt el. Varázslatos teljesítménye – mintegy kiabálva életrevalóságát, létjogosultságát, a hitetlenkedőknek bizonyítva sportértékét – tovább tartott. A Szenyves kancacsaládbeli 7 Siglavy Gidran I-4 (sz.1949) kiváló ugróló volt. 1955-ben OB I. helyezett, a díjugratás magyar bajnoka. Lánya, 85 Gidran „B” VIII (1960) szintén kiváló ugróképességekkel rendelkezett. Másik lánya, 83 Ragyogó Gidrán (Szlanka) nehéz kategóriájú ugróló. A család kiemelkedő képessége tovább sorolható, lentebb megtalálható, 83/173 Gidran Maxim I-78 (Ibolya), majd lányai (183 Gidran XI-16 (Ima), 194 Gidran XI-30 (Illanó), 200 Gidran XI-47 (Ibolya) teljesítményének ismertetésekor. Az 1957-es születésű 488 Inka (Gazal Gidran II –

Pereg Arany) több éven keresztül indult nemzetközi versenyeken. Legjobb eredményét 1966-ban érte el, Poznanban díjugratásban III. helyezett. A CHIO-n, nemzetek díjában indult csapatnak öt esetben volt még tagja.

755 Igyál (Gidran B VII – 98 Gazal Gidran) CHIO versenyen Budapesten 1967-ben V., CHI egyéniben III., csapatversenyben II. helyezett. Ragyogó (Siglavy XII – 20351 Lidi, 262 Ozora Árvácska után) 1969-ben a Nemzetközi Katonai Lovas Szövetség egyéni nagydíját nyerte Bécsben. Többször szerepelt külföldön eredményesen.

E kiváló fajta nem csak a sportban, a tenyészállat-kiállításokon is megállta a helyét. Az utolsó nagy lótenyésztési kiállításon, 1970-ben 28 Maxim Gidran-31 (Maxim VIII – 22 Gidran „C” II) a kiállítás nagydíjasa lett.

A lótenyésztés újkori degradációjának mélypontja a fentebb megjelölt 1970-es évek eleje. A magyar állattenyésztés genetikai értékének eltérése, a hivatalossá minősített génpocsklás után a volt-nincs tényre való döbbenet, a fajtáink értékének meggyőződéses hívei ellenintézkedései hatására megkezdődött Magyarországon a régi lófajták megőrzésének programja. A gidrán mellett a magyar állattenyésztés más értékeinek eltérése arra kényszerítette az államot, hogy egy 1974. május 14-i minisztériumi határozatban kinyilvánítsa az őshonos magyar lófajták között a gidrán védelmét is. Az Országos Állattenyésztési Felügyelőség Borodpusztán gidrán tenyészetet hozott létre, és gidrán származású, népies tenyésztésű kancákkal, továbbá 3 mezőhegyesi kancacsaláddal megindult a fajta regenerálása. A rendelkezésre álló eredeti ménekkel, továbbá két bolgár reimporttal ez – visszatekintve – sikerült (9. táblázat). A ménes több tulajdonosváltás után a Pannon Lovas Akadémiához került, majd 1988 októberében a sütvényi gidrán állománnyal is egyesült.

A mezőhegyesi eredetű kancák a fajta legnagyobb arányú génvesztésének idején (1975)

A kancák törzskönyvi száma, neve	Születési ideje	Anyja	Apja	Fogyatékosba kerülés	Kancacsalád
1 Ragyogó Gidran-1	1967	1 Gidan „C” II-9	Ragyogó	1979	8
13 Gidran „B” VIII-14	1961	12 Siglavy Gidran I-1	Gidran „B” VIII	1977	2
18 Gidran „B” VIII-11	1960	101 Gazal III. Gidran-2	Gidran „B” VIII	1980	11
20 Gidran „B” VIII-1	1962	99 Siglavy Gidran I-3	Gidran „B” VIII	1980	3
24 Siglavy Gidran-4	1965	3 Gidran „B” VII	Siglavy XII	1987	20
28 Maxim Gidran-31	1963	22 Gidran „C” II-8	Maxim VIII	1980	11
32 Gidran „B” VII-4	1957	101 Gazal III. Gidran-2	Gidran „B” VIII	1976	11
34 Gidran I-9	1967	23 Gidran „C” III-1	Gidran I	1982	1
31 Maxim VIII. Gidran-1	1966	24 Gidran IV-5	Maxim VIII	1982	11
62 Maxim VIII. Gidran-10	1965	23 Gidran „C” III-1	Maxim VIII	1982	1
76 Gidran I-1	1968	32 Gidran „B” VII-4	Gidran I		11
77 Borota Gidran „B” VIII-10	1961	107 Gidran VIII-8	Gidran „B” VIII	1982	7
79 Gidran VIII-2	1958	6 Siglavy VI-3-1	Gidran „B” VIII	1978	7
81 Ragyogó Gidran-5	1967	99 Gidran „B” VIII-1	5053 Regöly-16 (Ragyogó)	1989	3
85 Cselszövő Gidran-11	1969	1 Gidran „C” II-19	5864 Kisbélapáti-5 (Cselszövő tm)	1978	8
86 Siglavy Gidran I-4	1953	99 Gidran „B” VIII-1	Siglavy Gidran I	1979	3
90 Gidran I-3	1968	19 Siglavy Gidran I-4	Gidran I		19

Borodpusztára összegyűjtött népies kancák (némelyik később kancacsalád-alapító)

A ló neve	Kancacsalád	Születési éve	Anyja neve	Apja neve
1 Gidran II*	M20	1972.	24 Siglavy Gidrán	Gidran II
2 Siglavy Gidran Sértős**	M1	1966.	23 Gidran „C” III-1	321 Siglavy VI-10 (XII. tm)
3 Siglavy Gidran Sértegető***	M2	1966.	13 Gidran B VII	Siglavy XII
4 Sütvény Gidran	népies 4	1967.	TA 8 137 Ismétlő	Ragyogó
5 Balotaszállás Gidran, Maca	népies 5	1964.	340 Sári	Gidran I
6 Bátya Gidran	kihalt	1956.	Csillag	1951 Kiskunmajsa-2
7 Bugac Gidran	kihalt	1962.	Marsa	3118 Gidran C. II-6
8 Bugac Gidran	népies 8	1962.	Kedves	3118 Gidran C. II-6
9 Bugac Gidran	kihalt	1963.	Baba	3118 Gidran C. II-6
10 Kakasd Gidran	kihalt	1969	Kakasd Olga	3717Siglavy I-2 (II. tm)
11 Kalocsa Gidran	népies 11	1965.	1899 Mancsi	5234 Gidran B.VIII-3
12 Kiskunhalas Gidran	népies 12	1964.	Lujza	5164 Gidran VIII-2 (I tm.)
13 Pálmonostora Gidran	népies 13	1958.	Mancsi	3118 Gidran C. II
14 Regöly Gidran, Iram	népies 14	1968.	TA 1001 Ipoly	5234 Gidran B. VIII-3
15 Solt Gidran	kihalt	1967.	3420 Csöpi	Gidran II
16 Solt Gidran	népies 16	1969.	3411 Csöpi	Gidran II
17 Bátya Gidran	népies 17	1960.	Szellő	1951 Kiskunmajsa-2
18 Fürged Szellő	népies 18	1972.	Sári	5018 Alsóleperd-2
19 Hajós Juci	népies 19	1962.	Juci	3116 Felsőtörzsök-2
20 Hódmezővásárhely Remény	kihalt	1969.	CD 9 40 Remény	782 Maxim Gidran V-3
21 514 Mezőhegyes	kihalt	1956	Peres Elza	2713 Fidibus
22 Gidran II-19 (52 Kormos)	népies 1	1956.	2373 Mancsi	1044 Lobogó-2
23 58 Regöly Jólány	népies 3	1979	1042 Jutka	831 Bugac Riadó-5

A hazai tenyésztés szempontjából – gyötrelmes évtizedekben – Romániában a mezőhegyesi tenyésztéstechnikát megőrizve, követve tenyésztették tovább az 1919-1920-ban és 1944-1945-ben elhajtott ménes állományba vett tenyészállatait. A rendkívül művelt (magyarul is jól beszélő) és szakmailag kifejezetten magas szinten képzett Apahidean-nak köszönhetően a gidrán eredeti állapotában, genetikai értékében, fajtatisztán megmaradt. A romániai tenyésztés további érdeme, vagy sikere, hogy a Magyarországra 1919-ben betörő, és Bábólnára eljutott román hadsereg által

elhajtott arab kancák egyikéből gidrán kancacsalád terebélyesedett ki. A gidránban ezt ma a 74 Tifle kancacsaládnak tekintjük.

(A kettős kancacsalád ténye más esetekben is tetten érhető. A 74 Tifle mellett a 265 er. erdélyi a gidránban és a shagya arabban is kancacsalád alapító, az 59. er. erdélyi pedig a gidrán mellett a nóniusban alapított családot.)

A 16 eredeti kancacsaládnak – a két világháború között végérvényesen kihaltak kivételével – ma mindegyike él nálunk, több kancával képviselteti magát. Ugyanakkor szépen virágzanak a két háború között életre keltettek, és méltán lehetünk büszkék a második világháború után kiterébélyesedő figyelemreméltó értékű kancacsaládjainkra. Ezeknek az úgynevezett népies kancacsaládoknak a helyzete – néhány újonnan kibontakozni látszóval – kiforrottnak tekinthető. A 23 népies kancacsalád többsége generációról generációra bizonyítja azonos értékét a mezőhegyesi eredetüekkel. Velük a fajtára jellemző genetikai variancia növekedett, a fajta örökletes alapjából értékes gének kiesésének a veszélye mérséklődött. Európa egyik legkisebb félvér-populációjában a rokontenyésztés mértékének növekedése lelassulhatott. A 2005-ben megjelent méneskönyvvel egyidejűleg végérvényesen behatároltuk a kancacsaládok számát, annak további növelését (a fajta identitásának megőrzése érdekében) szakmailag indokolatlannak tartjuk.

A gidrán újra felvirágoztatása a géntartalék-védelem tipikus példája, amely nemcsak a helyreállítást foglalja (foglalta) magában, hanem a fejlesztve megőrzés mellett a hasznosítást is. Az egykor elegáns, nemes huszárló, a falkavadászatok, díjlovaglások, díjugrató versenyek eredményes teljesítője ma úgy a military, mind az ugrószakágban ismételten fényesen bizonyítja rendkívüli tehetségét és értékét. Megjegyezhetjük, hogy a 99 Gidran VI-3 (Obelisk) kanca 1992-ben a kettesfogat-hajtás magyar bajnoka.

A fajta egyik legeredményesebb új kancacsaládjából (14 Regöly Gidran Iram) származó Gidran XI nehéz kategóriájú ugróló lett. Többször szerzett olimpiai minősítést. Számtalan nehézkategóriájú nemzetközi ugróverseny győztese. Magyar bajnok. Mérvizsgán, ugrófolyosóban 215 centimétert teljesített. Lányai megállják helyüket a hazai és nemzetközi szintű lovasversenyeken a military és ugró szakágban. 2001-ben 190 Gidran XI-4 (Sóhaj) megnyerte a military OB döntő csikószámát, ugyanitt 198 Gidran XI-39 (Nimfa) harmadik. 183 Gidran XI-16 (Ima), 198 Gidran XI-39 (Nimfa) nemzetközi military versenyen minősül a franciaországi fiatal lovak világbajnokságára. Az ugró szakágban két fiatal gidrán minősül az 5-6 éves lovak számára kiírt hazai tenyészversenyre, ahol 194 Gidran XI-30 (Illanó) 14. az ötéves kategóriában. 4543 Gidran XIII-43 (Fáraó) a 6 évesek között saját maga és lovasa rutintalansága miatt szorul a II. helyre.

Déva Gidran Hütlen az utóbbi évek egyik kimagaslóan eredményes military lova a Sidney-i olimpiára, 198 Gidran XI-39 (Nimfa) immár négy csillagos militári lóként a pekingi olimpiára minősült.

A sor folytatható, hiszen Déva Gidran-5 (Semmi) 1999-ben az öttusa világbajnokságon 11 alkalommal állt starthoz, és valamennyi pályát hibátlanul teljesítette. A sportlőtenyésztők egyesületének kancavizsgáin a három éves kancák ötvenes mezőnyében a meghatározó szabadonugró feladat teljesítésében 20 Gidran XI-49 (Ozirisz) a harmadik, 202 Gidran XI-50 (Sovánka) és 203 Gidran XI-51 (Sáfrány) holtversenyben negyedik. Az 1980-1990-es években Gidran XIX (Gibraltár) nehéz kategóriájú ugróló, 83/173 Gidran Maxim I-78 (Ibolya) nehéz osztályú bajnok, 1984-ben OB kitartásos magasugratásban 170 centiméteren I. helyezett. Gidran XI-50 (Sovánka) országos militári bajnok 2007-ben, 183 Gidran XI-16 (Ima) 2008-ban megszerezte a négycsillagos minősítést.

A hagyományoknak megfelelően a tenyészállat-bemutatókon sem vallottak szégyent a fajta egyedei, amire igen jó példa az elmúlt időszak néhány országos kiállítása. Nagydíjas volt 1990-ben a Gidran XX törzsmén, a Gidran XXI OMÉK ezüstérmes. A 2000. évi OMÉK aranyérmese 146 Gidran XVI-31 (Újdomság), a 2005-ös OMÉK-on 190 Gidran XI-4 (Sóhaj) szintén aranyérmes lett.

Az ebben az időszakban 40-100 kancát felvonultató gidrán állományból kikerülő hazai tenyésztésű eredményes sportlovak tovább sorolhatók, de nem kerülhető meg a 40 kancát felvonultató mezőhegyesi eredetű kancáktól származó román tenyésztésű gidránok világraszóló sikere sem.

Gidran Razbeg I-12 (Mítok) román válogatott kerettag volt, és díjugratásban megnyerte a nehéz kategóriájú Balkán Bajnokságot. A Gidran XXXIX-es utódok, Agressor és Falnic egész Európában, sőt Amerikában is hirdetik az ugróversenyeken a gidránok kiválóságát. A felsorolt két mén a nemzetközi Mezőhegyesi Mén és Kanca Verseny résztvevőjeként éveken keresztül szerepelt a szuperdöntőben. Az 1984-ben született Naum Gidran (Naum) 1992-ben kvalifikálódott az olimpiára, 1993-ban minősült a világcupa döntőre. Az 1994. évi Hágai Lovas Világjátékokon a döntőig menetelt. Az, hogy a harmadik napon még nyergelték, kellően bizonyítja keménységét. Balkán bajnok lett 1995-ben. Két csillagos CSIO versenyen 1996-ban harmadik helyezett csapatban, ebben az évben román bajnok is. 1998-ban három csillagos CSIO verseny előminősítő versenyein első helyezett.

Hogy ez a kimagasló teljesítmény mennyire fajtajellemző elég csak utalni a legutóbbi évek és hónapok versenyeire, amikor a marócpusztai tenyésztésű gidránok versenyről-versenyre, napról-napra egyre magabiztosabbak lettek, hibaarányuk a megelőző napok teljesítéséhez hasonlítva nem nőtt. 183 Gidran XI-16 (Ima) a fiatal lovak világbajnokságán 2002-ben 17. helyezett. Ma a holland military válogatott egyik megbízható három csillagos lova. 3832 Gidran XI-32 (Regölő) a fiatal lovak világbajnokságán, 2002-ben 20. helyezett. 198 Gidran XI-39 (Nimfa) 2003-ban military világbajnokságon 14. helyezett, 2005-ben a lengyel nagydíj II. helyezetteje. A magyar tenyésztésű lovak között először szerzett militári négy csillagos minősítést, 2007-ben. A világ legjobb cross lova címet nyeri 2004-ben 190 Gidran XI-4 (Sóhaj).

2006-ban 183 Gidran XI-16 (Ima) holland lovassal fedeles kupa sorozatban (M kategóriában) tartományi bajnok díjugratásban, országos 14. helyezett. Ugyanez a versenyzőpáros júliusban Bredában Hippique lovastusa CIC^{xxx} versenyen 2. helyezett. A 2008-as Pekingi Olimpiára készülők magyar tulajdonú ló holland versenyzővel tartalék az Aacheni Lovas Világjátékokra. Ez a kis kanca hajsza hűjén holland militári bajnok 2008-ban.

Ugyancsak 2006-ban, és 183 Gidran XI-16 (Ima)-val azonos CIC^{xxx} versenyen, 198 Gidrán XI-39 (Nimfa), Kaizinger Balázssal biztatóan szerepelt. 2006. augusztus közepén a páros militaryban országos bajnok. A military szakág országos bajnokságának második helyezetteje 2006-ban, 202 Gidran XI-50 (Sovánka). 2008-ban már magyar bajnok.

A bredai Hipique lovastusa CIC^{xx} versenyen, Andor Gidran Noé Kaizinger Balázssal 11. helyezett és minősült a franciaországi korosztályos világbajnokságra.

190 Gidran Sóhaj 2006-ban Strzegomban FEI világcupa forduló CIC^{xxx}W versenyen teljesítményével minősült a Malmöi Világcupa Döntőre.

A fajta genetikai adottsága nem szorul tovább magyarázatra. A méneskönyve 200 feletti kancát számlál. Ez a kancalétszám még veszélyeztetett kategóriában tartja a fajtát, de történetiségét ismerve nem kritikus. Gondot jelent a szétaprózottsága, aminek ellensúlyozására nukleusz állomány nagyságának növelése lenne indokolt. Az értékmérő tulajdonságok megtartása, a sportteljesítmény

javítása mellett szükség van a küllemi homogenitás irányába is szelektálni a fajtát, hogy az egykor elegáns huszárlónak ma valamennyi egyede tetszetős sportló benyomását keltse. A fajta küllemi leírását a 10. táblázat tartalmazza.

Több évszázados múltja, kiváló tartós teljesítménye, származási elkülönülése, egyéb fentebb részletezett okok miatt a gidrán megfelel a genetikai tartalékok megőrzése céljára, mert megkülönböztethető Európa, talán a világ, minden más állományától. A globalizáció idején az identitásban betöltött szerepe is megkérdőjelezhetetlen.

10. táblázat

A GIDRÁN LÓFAJTA KÜLLEMI FAJTASTANDARDJA

A bírálat tárgya	Kívánatos	Elfogadható	Nem megfelelő	
Összbenyomás	Inkább szikár, atletikus megjelenésű. Erőteljes, acélos szervezetű, középnehéz hátas és hámos típusú, elegáns félvér lófajta.	Kevésbé elegáns, a gazdasági típus felé mutató, ha a többi feltételeknek eleget tesz.	Durva, heterogén, laza szervezetű, vagy túl finom, feltűnően kistermetű, csont- és izomszegény.	
Méretetek:	♂ ♀	♂ ♀	158-160 cm botmagasság alatt, ha a kívánatoshoz képest nagyfokú aránytalanság is tapasztalható az egyes méretek között.	
marmagasság	163-168 cm	163-166 cm		} felett, ha az egymáshoz viszonyított arányok megfelelőek.
bot marmagasság	174-180 cm	172-177 cm		
szalag övméret	190-200 cm	185-200 cm		
szárkörméret	21,5-22,5 cm	21-22 cm	20,5 cm 20 cm	
Fej	Középmagasan tűzött, a testtömeggel arányos. Félvéres jellegű, egyenes profilvonalú. Száraz, nemes fej, kintülő nagy szemekkel, tág orrnyílások, ép fogazat.	Kisfokú burkoltság, enyhén domború, vagy homorú profilvonal, alacsony fejtűzés.	Durva, otromba, nagymértékben burkolt, bennülő apró szemekkel. Kifejezett kosvagy ékfej, magas fejtűzés.	
Nyak	Középmagasan illesztett, hosszú, jól ívelt, a torokjárat felé elkeskenyedő, de azt nem szűkítő nyak, finom, vékonyszálú	Nem eléggé hosszú, de jól izmolt és ívelt.	Alacsonyan illesztett, izomszegény „hegedű”- vagy „szarvasnyak”, vagy nagyon rövid, egyenes	

A bíráló tárgya	Kívánatos	Elfogadható	Nem megfelelő
	sörény- és farokszőrök.		„deszkanyak”.
Mar	Kifejezett, hosszan hátbanyúló. Jól izmolt, eléggé széles.	A kívánatosnál kevésbé hosszú vagy kifejezett, ha izmoltsága megfelelő.	Izomszegény, rövid, „púpos” vagy süppedt.
Hát	Közepes hosszúságú, széles, jól izmolt.	A kívánatosnál kissé rövidebb vagy hosszabb, kismértékben előremélyedt.	Izomszegény, hosszú, hajlott vagy „pontyhát”.
Ágyék	Feszés, jól izmolt, közepesen hosszú.	A kívánatosnál hosszabb, ha elég feszes és izmos.	Hosszú, laza, izomszegény vagy „pontyágyék”.
Far, comb	Terjedelmes, hosszú, széles. Jól izmolt.	Nem elég hosszú, de jól izmolt”dinnyefar”, kissé csapott, ha elég hosszú és izmolt.	Rövid, keskeny, izomszegény, vízszintes, erősen csapott vagy barázdált.
Szügy	Közepesen széles, de elég mély és jól izmolt.	A kívánatostól a széles felé való eltérés.	Keskeny, izomszegény „kakasszügy”.
Mellkas	Mély, közepesen dongázott, hosszú lapátos porci tájék.	Terjedelmes, erősen dongázott, kevésbé mély.	Lapos, sekély, rövid lapátos porci tájék, „fűzött mellkas”.
Nemi szervek	Szabályos, ép, mindennemű sérüléstől, betegségtől mentes.		Bárminemű morfológiai vagy egészségügyi rendellenesség.
Lapocka, felkar	Hosszú, dőlt, izmos, szabad mozgást lehetővé tevő.	A kívánatostól kismértékű eltérés.	Rövid, meredek , izomszegény, „kopár” lapocka, nem elég szabad, „zárt” könyökízület.
Lábtő, szár, boka, csüd, paták	Terjedelmes, tiszta, szikár ízületek. Tiszta, száraz, jól illesztett és inalt, rövid vagy közepes hosszúságú száraz. Szabályos szögellésű, közepes hosszúságú csüdök, a testtömeggel arányos méretű, szabályos, ép paták.	Kisfokban burkolt ízületek és száraz, a kívánatosnál hosszabb vagy rövidebb csüdök, ha a szögellés jó. Korrigálható patarendelle-nességek. Idősebb lovaknál a munka általi elhasználódások, ha az a rendeltetészerű használatot nem befolyásolja.	Erősen fűzött, hosszú, gyengén inalt vagy burkolt, csontkinövéses száraz, túl hosszú vagy túl rövid csüdök, meredekség , dús bokaszőrök, nem korrigálható alkati patahibák (bakpata, teletalpúság stb.).

A bírálat tárgya	Kívánatos	Elfogadható	Nem megfelelő
Csánk	Szélessége, hosszúsága, vastagsága szerint terjedelmes, tiszta, száraz, torzulásmentes. Mélyen helyezkedő.	A kívánatosnál kisebb terjedelmű, a természetes elhasználódásnak megfelelő mértékű deformációk.	Rövid, keskeny vagy kivágott, nyitott csánk, nagyfokú burkoltság, súlyos deformációk.
Lábszerkezet	Elöl, hátul szabályos.	Elöl: kismértékben franciás, esetleg hegyfaltipró, az elhasználódással arányban álló rokkantság. Hátul: kisértékű kardosság, tehenesség.	Súlyos mértékű lábszerkezeti hibák, a használat által nem indokolható mértékű elhasználódottság, patológiai esetek.
Mozgás	Lendületes, szabályos, egyenes vonalú, laza, hosszú, tértnyerő lépés és ügetés, a hátsó lábak lépnek át az elülsők patanyomát. Okvetlenül hosszú, „kerek” vágójú.	A szabályos vonaltól kissé eltérő, ha egyébként elég lendületes és tértnyerő, vagy kevésbé lendületes, de szabályos és haladós.	Rövid, kötött, aprózó mozgás, a szabályostól nagymértékben eltérő láb-előrevitel, rugalmasság hiánya, sántaság.
Szín	Arany-, vörös- vagy bronz-sárga szín, a fejen csillag vagy keskeny hóka, a lábakon kevés, nem nagy kiterjedésű jegyekkel.	A sárga bármely árnyalata, tűzöttség, „mosott” sörény és fark, sok, nagy terjedelmű jegyek.	Bármely, a sárgától eltérő szín vagy tarkaság.

A FAJTA LÉTSZÁMA A TENYÉSZTŐSZERVEZETI ELISMERÉSI KÉRELEM ISMÉTELT BENYÚJTÁSAKOR

A fajta élő kancái, kancacsaládok szerint csoportosítva, születési évük sorrendjében

Családnak az állattenyésztésben egy-egy nőivarú őstől származó állatok csoportját értjük. A családot az alapító nőivarú szülő és azok után származó nemzedékek összessége adja.

Mezőhegyesi 1-es kancacsalád, alapító: 99 számú eredeti holsteini kanca (sz: 1783)

191	Gidran XIX-5 (Szederinda)	GI97005Gi19	1997.
	Surdut	GI960290000	1996.
	Gidran XXII-40 (Kátya)	GI01040Gi22	2001.

Mezőhegyesi 2-es kancacsalád, alapító: 123 számú eredeti holsteini kanca (sz: 1783)

103	Gidran VI-2 (Spiné)	S 87002Gi06	1987.
117	Gidran VIII-4 (Sógornő)	SP88004Gi08	1988.
1046	Gidran VIII-12 (Hortenzia)	SP91012Gi08	1991.
1049	Déva	GI920190000	1992.
1125	Gidran XII-10 (Somos)	GI93010Gi12	1993.
158	Gidran XII-36 (Selymes)	GI93036Gi12	1993.
	Gidran XII-7 (Hanka)	GI95007Gi12	1995.
190	Gidran XI-4 (Sóhaj)	GI97004Gi11	1997.
195	Gidran XI-34 (Sujtás)	GI97034Gi11	1997.
	Surdut	GI970600000	1997.
211	Gidran XIX-40 (Smaragd)	GI99040Gi19	1999.
	Gidran XXII-5 (Selyem)	GI99005Gi22	1999.
221	Gidran XI-75 (Spiritusz)	GI00075Gi11	2000.
	Káder	GI000150000	2000.
	Gidran XXI-33 (Heroin)	GI00033Gi21	2000.
	Gidran XXII-8 (Nadine)	GI00008Gi22	2000.
	Gidran XXI-40 (Nóra)	GI01040Gi21	2001.
	Gidran XXII-17 (Sellőlány)	GI01017Gi22	2001.
	Gidran XXII-25 (Sárika)	GI01025Gi22	2001.
	Gidran XXII-29 (Hamupipőke)	GI01029Gi22	2001.
	Gidran XXII-41 (Suttogó)	GI01041Gi22	2001.
	Gidran Razbeg I-12 (Sógorasszony)	GI020120000	2002.
	Gidran Razbeg I-10 (Sirám)	GI020100000	2002.
	Gidran	GI040100000	2004.
	Gidran XXIV-57 (Siva)	GI04057Gi24	2004.
	Gidran XXIV-65 (Sellő)	GI04065Gi24	2004.

Gidran XXIV-68 (Szmályling)	GI04068Gi24	2004.
Gidran-12 (Suhogó)	GI040120000	2004.
Gidran Mersuch Gidran-1 (Csodaszép)	GI040010000	2004.

Mezőhegyesi 3-as kancacsalád, alapító: 162 számú eredeti magyar kanca (sz: 1785)

104 Gidran VI-3 (Sarolta)	S 87003Gi06	1987.
138 Gidran X-2 (Rózsa)	SP90002Gi10	1990.
141 Mabrouk Gidran-15 (Minta)	SP900150000	1990.
147 Déva Gidran-1 (Róza)	GI910010000	1991.
174 Gidran XI-15 (Szendergő)	GI95015Gi11	1995.
181 Gidran XI-14 (Mirza)	GI96014Gi11	1996.
184 Gidran XI-18 (Mintás)	GI96018Gi11	1996.
186 Gidran XI-23 (Szirom)	GI96023GI11	1996.
196 Gidran XI-35 (Mécses)	GI97035Gi11	1997.
Déva Gidran-5 (Pántlika)	GI980050000	1998.
154 Ozora Szeles	KB983750000	1998.
Andor Gidran-1 (Kacér)	GI990010000	1999.
Déva Gidran-12 (Huncut)	GI000120000	2000.
Andor Gidran-17 (Szikra)	GI000170000	2000.
Gidran XXIII-29 (Pilla)	GI00029Gi23	2000.
Gidran XI-82 (Sziertelen)	GI00082Gi11	2000.
Gidran XI-84 (Szentelen)	GI00084Gi11	2000.
Andor Gidran-17 (Szamóca)	GI010170000	2001.
Andor Gidran-1 (Szandra)	GI010010000	2001.
Gidran Siglavy Bagdady-2 (Rokokó)	GI020020000	2002.
Gidran Razbeg I-23 (Szantál)	GI020230000	2002.
Gidran XXIV-10 (Mirtusz)	GI02010Gi24	2002.
Gidran Razbeg I-22 (Szaffi)	GI020220000	2002.
Gidran Razbeg I-22 (Sztella)	GI030220000	2003.
Gidran Razbeg I-3 (Sulyom)	GI030030000	2003.
Gidran Razbeg I-4 (Mecénás)	GI030040000	2003.
Gidran XXIV-7 (Román)	GI03007Gi24	2003.
Gidran XXIV-2 (Szivárgó)	GI03002Gi24	2003.
Gidran XXIV-55 (Hamis)	GI04055Gi24	2004.
Gidran-9 (Pia)	GI040090000	2004.
Gidran-20 (Mandula)	GI040200000	2004.

Mezőhegyesi 4-es kancacsalád, alapító: 722 számú moldvai kanca (sz: 1788)

1598 Naum Gidran-40 (Noémi)	IM87040Nm00	1987.
1599 Gidran XXXVII-41 (Móni)	IM87041Gi37	1987.
Gidran XXXV-57 (Dinor)	IM871902002	1987.
1601 Gidran XXXII-66 (Lepke)	IM88066Gi32	1988.
219 Mersuch Gidran-5	IM892522002	1989.
686 Mersuch XXII Gidran-8 (Orsolya)	RO90008Ms22	1990.
1129 Gidran XIII-35 (Gizella)	GI94035Gi13	1994.
1131 Gidran XII-14 (Gitár)	GI95014Gi12	1995.
Gidran XVII-24 (Bársony)	GI95024Gi17	1995.
Gidran XIII-56 (Játékos)	GI97056Gi13	1997.
141 Gidran-73 (Mira)	GI970730000	1997.
Gidran Déva-15 (Méri)	GI980150000	1998.
Gidran X-35 (Nimfa)	GI98035Gi10	1998.
Gidran XVIII-4 (Gizike)	GI99004Gi18	1999.
Gidran XVIII-6 (Héra)	GI99006Gi18	1999.
Gidran XIX-65 (Molly)	GI01065Gi19	2001.
Gidran XXII-34 (Galambom)	GI01034Gi22	2001.
Gidran XXII-48 (Margaréta)	GI01048Gi22	2001.
Gidran XIX-75 (Júlia)	GI02075Gi19	2002.
Gidran XVI-16 (Gazella)	GI02016Gi16	2002.
Gidran XVI-4 Maja)	GI02004Gi16	2002.
Gidran XIX-74 (Vanda)	GI02074Gi19	2002.
Gidran X-42 (Maxi)	GI03042Gi10	2003.
Gidran XXIV-47 (Gondos)	GI04047Gi24	2004.
Gidran XXIV-80 (Fanni)	GI04080Gi24	2004.

Mezőhegyesi 5-ös kancacsalád, alapító: 265-ös számú erdélyi kanca (sz: 1783)

Gidran XXIV-25 (Felhő)	GI03025Gi24	2003.
------------------------	-------------	-------

Mezőhegyesi 6-os kancacsalád, alapító: 743-as számú eredeti moldvai kanca (sz: 1805)

Gidran XII-11 (Nápolyi)	GI93011Gi12	1993.
173 Gidran XI-4 (Nekeresd)	GI95004Gi11	1995.
Gidran XXIII-1 (Niké)	GI99001Gi23	1999.
Gidran XIX-50 (Nóra)	GI00050Gi19	2000.
Gidran XXIV-60 (Nektár)	GI04060Gi24	2004.
Gidran Razbeg-5 (Nagysád)	GI030050000	2003.

Mezőhegyesi 7-es kancacsalád, alapító: 596-os számú eredeti moldvai kanca (sz: 1807)

571	Gidran XXVII-93 (Szilvi)	IM802130098.	1980.	
676	Naum	Gidran-28 (Bukovina)	IM862490098	1986.
1597	Naum	Gidran-37 (Szellő)	IM87037Nm00	1987.
	Diletant	Gidran-11 (Szikra)	GI920110000	1992.
1809	Déva	Gidran-4 (Stefi)	GI940040000	1994.
171	Gidran XI-2 (Szeszély)	GI95002Gi11	1995.	
179	Gidran XI-11 (Hóvirág)	GI96011Gi11	1996.	
	Gidran XXXIX-62 (Penta)	IM981232006	1998.	
189	Surdut	Gidran-32 (Suttogó)	GI960320000	1999.
	Gidran XVIII-2 (Anikó)	GI99002Gi18	1999.	
	Gidran XXII-7 (Bukta)	GI99007Gi22	1999.	
	Gidran XXIII-2 (Báróné)	GI99002Gi23	1999.	
214	Gidran XXI-27 (Siheder)	GI99027Gi21	1999.	
	Gidran XIX-37 (Szendi)	GI99037Gi19	1999.	
	Gidran XXII-11 (Bapsi)	GI00011Gi22	2000.	
222	Gidran XI-79 (Hótoló)	GI00079Gi11	2000.	
226	Gidran Razbeg 5 (Hó-rukk)	GI010050000	2001.	
	Andor	Gidran-16 (Hercegnő)	GI010160002	2001.
229	Gidran XI-86 (Sáfár)	GI01086Gi11	2001.	
	Gidran XIX-60 Bóborka	GI01060Gi19	2001.	
	Gidran XI-90 (Brokkoli)	GI02090Gi11	2002.	
	Gidran XXIV-1 (Sátán)	GI03001Gi24	2003.	
	Gidran XXIV-28 (Babona)	GI03028Gi24	2003.	
	Gidran XXV-3 (Birte)	GI03003Gi25	2003.	
	Siglavý	Gidran-13 Harangvirág)	GI030130000	2003.
	Gidran XXIV-46 (Ajándék)	GI04046Gi24	2004.	
	Gidran XXIV-48 (Szépség)	GI04048Gi24	2004.	
	Gidran XXIV-61 (Harangvirág)	GI04061Gi24	2004.	

**Mezőhegyesi 8-as kancacsalád, alapító: 553-as számú kanca a 6. szabad méneseből
(sz: 1816)**

1127	Gidran XVIII-34 (Fáma)	GI930340000	1993.
177	Gidran XI-3 (Sára)	GI96003Gi11	1996.
228	Gidran Razbeg-16 (Sajna)	GI010160000	2001.
	Gidran XXII-39 (Sármány)	GI01039Gi22	2001.
	Gidran XIX-68 (Fagyöngy)	GI02068Gi19	2002.
	Gidran XXIV-27 (Futótűz)	GI03027Gi24	2003.

**Mezőhegyesi 11-es kancacsalád, alapító: 819-es számú kanca a 6. szabad méneseből
(sz: 1815)**

Gidran XXXV-53 (Gizi)	IM871892002	1987.
660 Hidran XXXVII-36	IM871202006.	1987.
Gidran XXXV-79 (Léda)	IM882202000	1988.
Gidran XXXIX-31 (Nemzetesasszony)	IM930202005	1993.
1128 Hidran XII-7 (Sára)	GI94007Gi12	1994.
Gidran XXXIX-47 (Elvira)	IM941360098	1994.
Gidran XXXVIII-37 (Anissa)	IM942100098	1994.
Gidran XIII-48 (Dolly)	GI97048Gi13	1997.
Gidran XIII-49 (Sellő)	GI97049Gi13	1997.
Gidran Déva-19 (Alma)	GI980190000	1998.
218 Andor Hidran-23 (Bíboros)	GI980230000	1998.
Andor Hidran-24 (Titkos)	GI980240000	1998.
Gidran XXIII-21 (Aluka)	GI00021Gi23	2000.
Gidran XXII-31 (Saci)	GI01031Gi22	2001.
Gidran XXII-45 (Sára)	GI01045Gi22	2001.
Gidran XIX-66 (Aranyos)	GI01066Gi19	2001.
Gidran XIX-69 (Léna)	GI01069Gi19	2001.
Gidran XIX-72 (Eszter)	GI02072Gi19	2002.
Gidran XI-93 (Léva)	GI02093Gi11	2002.
Gidran XVI-8 (Sárarany)	GI02008Gi16	2002.
Gidran Cselszövő-119 (Szellő)	GI020190000	2002.
Gidran-21 (Gizike)	GI030210000	2003.
Catalin Hidran-16 (Aida)	GI030160000	2003.
Gidran XXIV-29 (Léva)	GI03029Gi24	2003.

**Mezőhegyesi 12-es kancacsalád, alapító: 518-as számú kanca a 6. szabad méneseből
(sz: 1814)**

Rug Hidran-26 (Rozmaring)	IM931280098	1993.
Gidran XXIII-26 (Rebeka)	GI00026Gi23	2000.
Gidran X-43 (Ráchel)	GI03043Gi10	2003.

Mezőhegyesi 13-as kancacsalád, alapító: 405-ös számú eredeti moldvai kanca (sz: 1805)

Mersuch XXII Hidran-31 (Csilla)	IM931250098	1993.
Bengal Hidran-20 (Regina)	GI980200000	1998.
Gidran XXII-4 (Fortuna)	GI99004Gi22	1999.
Gidran XIX-63 (Moldika)	GI01063Gi19	2001.
Concord Hidran-17 (Fortély)	GI030170000	2003.
Gidran X-40 (Moldova)	GI03040Gi10	2003.

Mezőhegyesi 14-es kancacsalád, alapító: 59-es számú eredeti erdélyi kanca (sz: 1786)

697 Gidran Razbeg I-15	IM931222006	1993.
Gidran XXII-36 (Andrea)	GI01036Gi22	2001.

Mezőhegyesi 15-ös kancacsalád, alapító: 270-es számú kanca az 5. szabad méneseből (sz: 1810)

Bengal Gidran-2 (Utolsó)	IM941300098	1994.
Gidran XXIII-10 (Utalány)	GI99010Gi23	1999.
Gidran XXIII-25 (Ursula)	GI00025Gi23	2000.

Mezőhegyesi 17-es kancacsalád, alapító: 74 Tifle eredeti arab kanca Bábóljáról (sz: 1810)

Gidran XXIII-24 (Szucsavika)	GI00024Gi23	2000.
------------------------------	-------------	-------

Mezőhegyesi 18-as kancacsalád, alapító: Szennyes nevű angol félvér kanca (sz: 1920)

183 Gidran XI-16 (Ima)	GI96016Gi11	1996.
194 Gidran XI-30 (Illanó)	GI97030Gi11	1997.
200 Gidran XI-47 (Ibolya)	GI98047Gi11	1998.
223 Gidran XI-81 (Inka)	GI00081Gi11	2000.
Gidran XXII-44 (Dallam)	GI01044Gi22	2001.
2350 Gidran XXIV-31 (Durci)	GI03031Gi24	2003.
Gidran Razbeg I-8 (Imago)	GI030080000	2003.
Gidran XXIV-73 (Fáni)	GI04073Gi24	2004.

Mezőhegyesi 19-es kancacsalád, alapító: Luza nevű angol félvér kanca (sz: 1928)

166 Gidran XII-23 (Kedves)	GI94023Gi12	1994.
467 Gidran XI-27 (Rita)	GI94027Gi11	1994.
187 Gidran XI-26 (Katáng)	GI96026Gi11	1996.
143 Gidran XIX-33 (Zsombék)	GI98033Gi19	1998.
1867 Gidran XI-45 (Kedves)	GI98045Gi11	1998.
Déva Gidran-18 (Linda)	GI000180000	2000.
227 Gidran Razbeg-13 (Kártyavár)	GI010130000	2001.
Gidran XXII-19 (Kán-Kán)	GI01019Gi22	2001.
Gidran XXII-926 (Kököröcsin)	GI01926Gi22	2001.
Siglavy Bagdadi Gidran-16 (Kedves)	GI020160000	2002.
Cselszövő Gidran-22 (Keszkenő)	GI040220000	2004.
Siglavy Bagdady Gidran-16 (Kelepce)	GI020160000	2002.
Gidran Cselszövő-38 (Kevély)	GI050380000	2005.

Mezőhegyesi 20-as kancacsalád, alapító: 204 Szeged Szélvész nevű kanca (sz: 1944)

Maxim XII Gidran-34 (Mirtusz) KB920340000 1991.

Mezőhegyesi 21-es kancacsalád, alapító: 206 Carola a Wesselényiek zsibói méneséből (sz: 1812)

Gidran XIII-52 (Jólány)	GI97052Gi13	1997.
Gidran XXII-33 (Jólélek)	GI01033Gi22	2001.

Népies 1-es kancacsalád, alapító: 52 Sütvény Kormos (sz: 1956)

97 Gidran IX-2 (Bálvány)	SP86002Gi09	1986.
1189 Gidran XVI-31 (Újdonság)	S 95031Gi16	1995.
Gidran VII-8-17 (Panni)	GI970170000	1997.
123 Gidran XIX-23 (Zárda)	GI97023Gi19	1997.
145 Gidran XIX-31 (Zsálya)	GI98031Gi19	1998.
Gidran-12 (Piri)	GI990120000	1999.
Gidran XI-71 (Zsúrló)	GI99071Gi11	1999.
Gidran X-22 (Pántlika)	GI00022Gi10	2000.
Gidran-20 (Árvácska)	GI010200000	2001.

Népies 2-es kancacsalád, alapító: 56 Regöly Kényes (sz: 1979)

118 Gidran VIII-6 (Kecses)	SP88006Gi08	1988.
1962 Káder Gidran-146 (Kedves)	KB951460000	1995.
1963 Káder Gidran-104 (Kócos)	KB961040000	1996.

Népies 3-as kancacsalád, alapító: 58 Regöly Jólány (sz: 1979)

111 Gidran VIII-9 (Jóság)	SP87009Gi08	1987.
1424 Káder Gidran-145 (Jósnő)	KB951450000	1995.
Déva Gidran-15 (Jókedv)	GI010150000	2001.
Déva Gidran-19 (Jutalom)	GI010190000	2001.

Népies 4-es kancacsalád, alapító: 4 Sütvény Gidran (sz: 1967)

159 Gidran XII-4 (Szende)	GI93004Gi12	1993.
---------------------------	-------------	-------

Népies 5-es kancacsalád, alapító: 5 Balotaszállás Gidran (sz: 1964)

169 Gidran XI-2 (Ancsa)	GI94002Gi11	1994.
Gidran-13 (Vénusz)	GI970130000	1997.
Gidran XVIII-1 (Ayda)	GI98001Gi18	1998.
2011 Gidran XXIII-15 (Hochzeit)	GI99015Gi23	1999.

Nnépies 6-os kancacsalád, alapító: 78 Sütvény Ozora (Mályva) (sz: 1961)

100 Gidran VI-10 (Ozora)	S 84010Gi06	1984.
201 Gidran XI-49 (Ozirisz)	GI98049Gi11	1998.
212 My Colt Gidran-6 (Oberon)	GI990060000	1999.
231 Gidran Razbeg-14 (Oktáv)	GI010140000	2001.
Mersuch Gidran-6 (Opál)	GI040060000	2004.

Népies 7-es kancacsalád, alapító: 82 Sütvény Gidran (Szímia) (sz: 1967)

Mabrouk Gidran-11 (Nana)	SP910110000	1991.
198 Gidran XI-39 (Nimfa)	GI97039Gi11	1997.
209 Gidran XI-61 (Ninive)	GI98061Gi11	1998.
215 Gidran XXI-30 (Nezde)	GI99030Gi21	1999.
Gidran XXIV-3 (Nóra)	GI03003Gi24	2003.

Népies 8-as kancacsalád, alapító: 8 Bugac Gidran (sz: 1962)

136 Mabrouk Gidran-19 (Mákvirág)	SP890190000	1989.
176 Gidran XI-1 (Merlin)	GI96001Gi11	1996.
Gidran XXI-43 (Mária)	GI02043Gi21	2002.

Népies 9-es kancacsalád, alapító: 1048 Szikrázó I-84 (Bóbita/Queen) (sz: 1991/1852)

Gidran XII-8 (Bokréta)	GI95008Gi12	1995.
Gidran XXIII-8 (Bonita)	GI99008Gi23	1999.

Népies 10-es kancacsalád, alapító: 271 Ibsen Dóra (sz: 1973)

Népies 11-es kancacsalád, alapító: 11 Kalocsa Gidran (sz: 1963)

Népies 12-es kancacsalád, alapító: 12 Kiskunhalas Gidran (sz: 1964)

Népies 14-es kancacsalád, alapító: Regöly Gidran (Iram) (sz: 1968)

149 Diletant Gidran-10 (Irma)	GI920100000	1992.
Gidran XII-23 (Izgága)	GI93023Gi12	1993.
163 Déva Gidran-16 (Illatos)	GI940160000	1994.
Gidran Déva-1 (Lidia)	GI980010000	1998.
Káder Gidrán-16 (Alúr)	GI000160000	2000.
Gidran XIX-61 (Ige)	GI01061Gi19	2001.
Gidran-19 (Lejla)	GI030190000	2003.
Gidran-13 (Vidám)	GI040130000	2004.

Népies 15-ös kancacsalád, alapító: 1001 Maxim XI-6 (Darinka) (sz: 1981)

Gidran XXII-13 (Drágám)	GI99013Gi22	1999.
Gidran XXII-14 (Donna)	GI00014GI22	2000.
Gidran XXI-34 (Dunja)	GI01034Gi21	2001.

Népies 16-os kancacsalád, alapító: 16 Solt Gidran (sz: 1969)

128 Gidran VIII-4 (Estike)	SP89004Gi08	1989.
Gidran XVIII-46 (Melinda)	GI96046Gi18	1996.
Gidran XXI-24 (Méhecske)	GI97024Gi24	1997.
Gidran-13 (Erzsók)	GI990130000	1999.
Gidran XXII-46 (Maja)	GI02046Gi22	2002.
Gidran XXV-2 (Meggy)	GI03002Gi25	2003.

Népies 17-es kancacsalád, alapító: 17 Bátya Gidran (sz: 1960)

Mabrouk Gidran-20 (Bolondos)	SP900200000	1990.
------------------------------	-------------	-------

Népies 18-as kancacsalád, alapító: 18 Fürged Szellő (sz: 1972)

119 Gidran IX-2 (Sziszegő)	SP88002Gi09	1988.
Gidran XIV-17 (Szalonka)	GI95017Gi16	1995.
Gidran XIII-35 (Szigony)	GI96035Gi13	1996.
Paritás Gidran-11 (Szezam)	GI980110000	1998.
Gidran XXIII-27 (Szerető)	GI00027Gi23	2000.
Gidran Razbeg I-5 (Szerető)	GI020050000	2002.
Gidran XXIV-52 (Szépszerető)	GI04052Gi24	2004.

Népies 19-es kancacsalád, alapító: Hajós Juci (sz: 1962)

Gidran XIX-34 (Zsinór)

GI98034Gi19

1998.

Népies 20-as kancacsalád, alapító: 2641 Maxim Lepke (sz: 1984)

Népies 21-es kancacsalád, alapító: 1727 Maxim XIV-10 (Zsuzsa) (sz: 1989)

Népies 22-es kancacsalád, alapító: 1151 Hidran X-7 (Dalova) (sz: 1991)

Népies 23-as kancacsalád, alapító: Hidran Perzsi (sz.1991.)

A fajtában a többihez hasonlóan, mintegy párosítási segédeszközként, szükségessé vált a geneológiai vonalak kialakítása. Ma már nyilvánvaló, hogy a geneológiai vonalaknak szerepük van a rokontenyésztés elkerülésében, de a genetikai variabilitás fenntartásában is fontos szerepet játszanak. A fajtában két geneológiai vonal a huszadik század fordulója előtt kezdte meg tenyészműködését. Az „A” vonal alapítójának tekinthető GIDRAN XXXVI. (született 1875-ben). Több forrásmunka az 1863-ban született Hidran XXXI. törzsmént tünteti fel. A „B” vonal alapítója lett GIDRAN XLII. (született 1881-ben). Vele is előfordul, hogy az 1868-ban született apját, Hidran XXXIII. törzsmént jelölik vonalalapítónak. Az első világháború utáni kényszerű létszámfogyatkozást követően visszakerült törzsménként az öt generáción át Ausztriában tenyésztett vonal egy törzsménje. Ez a „C” vonal alapítója lett és a második 50-es szériában a Hidran III. (született 1920-ban) törzsmén-nevet kapta (2. táblázat, 3. táblázat, 4. táblázat, 5. táblázat).

Fedezőmének geneológiai eloszlása 2008. évben

„A” geneológia vonalba tartozó mének

3161 Hidran XII-8 (Mátyás)	A	GI93008Gi12
3380 Hidran XI-11 (Misi)	A	GI94011Gi11
3833 Hidran XI-33 (Sárarany)	A	GI97033Gi11
4092 Hidran XLIII-72 (Árpád)	A	GI970720000
4459 Hidran XII-8-6 (Markáns)	A	GI980060000
4473 Hidran XXII-16 (Suttyó)	A	GI01016Gi22
Hidran „A” XXV / 3915 Hidran XI-45 (Sándor)	A	GI96045Gi11
Hidran „A” XXVI / 4632 Hidran XVI-19 (Szikra)	A	GI02019Gi16
Hidran „A” XXVIII / 3832 Hidran XI-32 (Regölő)	A	GI97032Gi11

„B” geneologia vonalba tartozó ménék

3568 Gidran XIII-28 (Cirill)	B	GI95028Gi13
4543 Gidran XIII-43 (Fáraó)	B	GI96043Gi13
4679 Gidran XXI-39 (Balu)	B	GI01039Gi21
4848 Gidran XXI-48 (Marci)	B	GI02048Gi21
4948 Gidran XXIII-38 (Garibaldi)	B	GI04038Gi23
Gidran XXIV-24 (Papika)	B	GI03024Gi24
Gidran XXIV-79 (Marci)	B	GI04079Gi24
4883 Gidran XXIV-26 (Széptevő)	B	GI03026Gi24
Gidran "B" XXIV / 4103 Gidran XXXI-61 XXXIX R	B	IM831002002

„C” geneologia vonalba tartozó ménék

2725 Gidran XXXVI-19 (XVIII. tm.)	C	IM88019Gi36
4053 Gidran XVIII-48 (Rettenetes)	C	GI96048Gi18
Gidran "C" XXVII, (4889 Podbor)	C	IM942452007

Nemesítésre igénybevett ménék

Cselszövő Gidran I / 2047 Cselszövő Gidran-1-7	SP840070000
3202 Déva Gidran-7 (Szilas)	GI930070000
3203 Déva Gidran-13 (Riadó)	GI930130000
3301 My Colt xx	AT910290000
3795 Siglavy Bagdady XV-5	IM920262000
4077 Veganum x	IM860542002
4102 Catalin IV-25 (Concorde)	IM900842002
4202 Naum Gidran-42	IM888620000
4694 Balu xx	IM995470099
4888 Mersuch XXII Gidran-46	IM962462007

A ménék szám szerint elegendőnek látszanak a teljes kancaállomány fedezésére, ám annak területi eloszlása igencsak akadályozza a kívánatosnak tetsző célpárosításokat. A vonalak létszáma is különböző, a „C” geneológiai vonalé aggodalomra adhat okot.

A fajtaazonosság vizsgálatának módszere, az igazolási rendje

Fajtaazonos az, az állat, amelyik a fajta törzskönyvében (méneskönyvében) szerepel.

A gidrán fajtának un. alulról zárt méneskönyve van. A méneskönyv megjelenésével a kancacsaládok számát végérvényesnek, a törzskönyvét (alulról) zártnak tekintjük, s a jövőben csak az, az egyed nyerhet méneskönyvi felvételt, viselheti a fogalommá vált gidrán fajtanevet, amelyik anyai oldalon visszavezethető e méneskönyvben feltüntetett kancacsalád (alapító) valamelyikére. A méneskönyv 2005. évi lezárásakor kancacsalád alapítóként került elfogadásra a 16+3 ún. eredeti mezőhegyesi kancacsalád, a Romániában 1920 után kialakult, Bábólnáról (azt megelőzően Mezőhegyesről) származó 74 Tifle kancacsalád, továbbá a borodi kancacsalád alapítók, majd az egyesületi keretekben folytatott tenyésztés eredményeként létrejöttek, mindösszesen 44 kancacsalád. A fajta védelme érdekében, tradícióját megőrizve nem kívánjuk tovább növelni a kancacsaládok számát.

A kancacsaládok elemzése és fenntartásukhoz való szigorú ragaszkodás több mint pedigrisztikai érdekesség, vagy elméleti okoskodás. A kancacsaládok meghatározzák a fajta identitását, a fajta azonosságát, hovatarozását. A kancacsaládok is szerepet játszanak a hasonló populációktól való elkülönülésben, és ezzel rögvest gazdasági kategóriát képeznek.

A fajta identitásán túl a kancacsaládnak az egységes örökítésében is meghatározó szerepe van. A generációk óta létező és népes kancacsaládokban a tenyésztő szempontjából kívánatos tulajdonságok megjelenésének nagy a valószínűsége. Bizonytalan származású nem rögződött génszerkezetű állományoknál, egyedeknél törvényszerűen heterogén örökítéstől kell tartani. Ezért van az, hogy egy tenyészet átlagos típusát a kancák mindig hűebben kifejezik, mint a ménnek. Középszerűen örökítő kancaállományú ménesek tenyészértékének növelését egészen kiváló mén alkalmazásával is csak hosszabb idő alatt lehetséges elérni. Megbízhatóan örökítő kancaállomány még közepes minőségű ménekkel is gyorsabb tenyésztési előrehaladást ígér.

E tapasztalatból szerzett megállapításnak tudományos bizonyítását a citoplazmatikus öröklődés adja. Az ivarsejt a sejtmagból és a citoplazmából áll. A sejtmag a genetikai információt magában hordozó DNS-ből és a DNS molekula védelmét szolgáló fehérje komplexekből épül fel. A citoplazmában helyet foglaló mitokondriumokban vannak olyan gének, olyan genetikai információt magukban hordozó DNS, amelyek az egyed szaporodásakor az ivadéknak átadásra kerülnek.

Ez a genetikai információ-átadás azonban egy lényegbe vágó dologban különbözik a hímvárnál és a nőivarúnál. A hímek – jelen esetben ménnek – csupán a sejtmagban tárolódó örökítő anyagot adják át ivadékaiknak, a nőivarú egyedek – a kancák – ellenben ezen túl a mitokondriumokban lévő örökletes anyagot is. A sejtmagon kívüli (citoplazmatikus) öröklés növeli meg a kancák értékét és támasztja alá a sokgenerációs kancacsaládok védelmének indokát.

A tudomány tehát megerősíti a kiváló tenyésztők megcáfolhatatlannak tartott állítását, miszerint a **kancák legalább fele részben** felelősök a tenyészanyag jó, vagy rossz tulajdonságáért, míg a **mének legfeljebb fele részben** határozzák meg a csikók genetikai értékét. Minden mén tulajdonképpen tenyészértékét a kancaállomány minősége sokkal hűebben tükrözi vissza, mint a ménnek, és annak milyensége hosszú időre megalapozza a tenyésztés eredményességét. Ha a fent nevezett családok a kipusztulás sorsára jutnának, továbbá ha ez több kis létszámú családdal is megtörténne, az egyrészt a családra jellemző génállomány elvesztését, szegényedését, másrészt a fajtában a beltenyésztettség növekedését eredményezné.

A kancacsaládok mellett a fajta fejlesztve továbbvitelében elvülhetetlen szerepet játszanak a Gidran Seniorra visszavezethető geneológiai vonalak, illetve azokat képviselő apaállatok. A rokontenyésztés lehetőség szerinti távoltartásával a geneológiai vonalak közötti egyensúlyt tartani célszerű, de az nem mehet a használati érték rovására.

A fajta ango-arab jellegét továbbra is meg kell őrizni. Ez annyit tesz, hogy cseppvér-keresztvezésként, esetleg nemesítő keresztvezésként a shagya arab (esetleg arab telivér), az angol telivér, a versenyfélvér, az anglo-arab használata kívánatos. A megjelölt fajták esetében azonban a fajtán belüli egyediségen, az egyedi megfeleléségen van a hangsúly. A felülről nyitott törzskönyv logikájából azonban az is következik, hogy a sportra való alkalmasság, a teljesítmény tekintetében legerősebb szelekciós nyomáson átesett ménnek jöhetnek szóba. A régi mezőhegyesi tenyésztési logika részeként a cseppvér-keresztvezésből született kancaivadékokat vissza kell zárni fajtatiszta ménnel. Rendkívül indokolt céllal (pl. gidrán kancacsaládból indulóan anglo-arab jellegű mén tenyésztése érdekében) nemesítő keresztvezés

is folytatható, vagyis a nemesítő fajta nagyobb génhányadban lehet jelen a pedigrében. Az F1, esetleg R1 mének csak kivételképpen, alapos indok esetén, lehetőleg nemzetközi szinten is figyelemre méltó sajátteljesítmény esetén – tenyésztő bizottsági döntést követően – kerülhetnek tenyésztésbe. Ezekről különösen ajánlatos szaporító anyag ex-situ megőrzése és a mének ivadékminősítése után, sperma útján történő szélesebb körű alkalmazása. Nem lehet kizárnia shagya-, angol telivér-, anglo-arab kancák gidrán ménekkel fedeztetését, nemesítő mén előállítására érdekében. Tekintettel azonban a fajta alulról szigorúan zárt törzskönyvére, az ilyen párosításból csakis mének szolgálhatják a későbbi tenyésztést. Az ilyen kancák kiválogatása nagy fegyelmet, hozzáértést és kellő indokot kíván. A célpárosítás elbírálása mindenkor a tenyésztőbizottság feladata.

A fajta közismerten sárga színű. Ezt a tradíciót követni kell, ez hozzátartozik a gidrán fajtaazonosságához, de egyben korlátozza a nemesítő mének használati körét. Különleges esetben, **több lépcsős döntéshozatalt követően**, kizárólag cseppvér-keresztelésre szóba jöhet nagy használati értékét bizonyítottan örökíteni képes pej, vagy fekete színű mén is. Ezek kizárólag ménnevelő kancákhoz párosítandók. A megszületett csikó csak akkor kaphat fajtajeles bélyegzést, ha sárga színű. Sárgától eltérő színű ivadék fajtajellel nem kerülhet tartós megjelölésre, de a gidrán méneskönyv függelékébe felveendő. Csak kanca sorolható be tenyésztésre. Ezeknek gidrán törzsménektől született sárga színű ivadékaik fajtajellel bélyegzhetők és a méneskönyvbe felvehetők.

A fajtaba tartozás igazolásának rendjét az ENAR szabályzat, illetve a tenyésztési szabályzat rögzíti. Kiemelendő, hogy a fentiekben túl a csikó csak tenyésztési engedéllyel rendelkező szülőktől származhat. A fedeztetési dokumentumok a fajtaazonosság alapbizonylatai. A csikók fajtajellel történő bélyegzése, tartós megjelölése választásuk előtt, az anyjuk alatt történik. Az állomány 10-15 százalékára kiterjedően (véletlenszerűen) minden évben elő kell írni a csikók DNS vizsgálaton, pontosabban az adott időpontban legkorszerűbb vizsgálati eljárásán alapuló, származásellenőrzését.

A nukleusz állomány kijelölésének elvei, kijelölt tenyészetek

A gidrán fajta anyakancáinak száma tradicionálisan a legkisebb a mezőhegyesi eredetű fajták között. Az első világháború befejeződéséig sohasem haladta meg a 150 kancát. A két világháború közötti újjáépítési időben, de később is 100 alatt stagnált a tenyészkanca létszáma. A rendszerváltást követően Magyarország és Románia közötti kereskedelmi akadályok megszűnésével a fajta értékét ismerők, elfogadók visszavásárolták a Radautzba elkerült, fajtatisztaságukban megőrzött gidránok mai leszármazottait. A fajta hazai és nemzetközi sporteredményeinek bővülésével egyre többen kötelezik el magukat tenyésztése mellett és 2008-ban már (története legnagyobb létszámával) 200 körüli tenyészkanccal rendelkező, erős tenyésztő szervezet látszik kibontakozni. A génvédelem szabályai és értelmezése szerint ez a létszám nemhogy veszélyeztetett, hanem kritikus, mégis az elmúlt évtizedek a fenntarthatóságát bizonyítják. Ehhez azonban gyötrelmesen fegyelmezett tenyésztőmunkára van szükség.

Nem vonható kétségbe azonban, hogy e kis létszámú fajtán belül is, több tenyészet egymásra épülő munkájával, nukleusz állományt indokolt létrehozni, amelyet a génvédelem szabályai szerint összeállított, szigorú tenyésztési program szerint kell tenyészteni. A nukleusz állomány kialakításánál állami ménesre, az ún. egyezményes ménesek mintájára kialakított magántulajdonú tenyészetekre indokolt gondolni. A nukleusz tenyészeteknek a törvényileg szabályozott ENAR adatokon túl házi törzskönyv vezetése ajánlott, amiben az állat elsődleges és másodlagos értékmérő tulajdonságairól pontos feljegyzéseket célszerű vezetni. Ezek az

információk hozzájárulhatnak a valóban körültekintő szelekciós folyamatok elvégzéséhez, a tenyészték-becsléshez. A nukleusz tenyészetek nem élő múzeumokként működnek, hanem a génmegőrzéssel fenntartott régi háziállatfajtánkat egykori használati értéke figyelembe vételével, a tenyésztési és tartástechnológiai részekben meghatározottak szerint tenyésztik.

A nukleusz tenyészetek (vagy egy részük) a szigorú fajtafenntartáson túl (ménnevelő kancák nagyobb hányada itt található, a kancacsaládok többsége képviselve van, valamennyi geneológiai vonal képviselőjére, egyensúlyának fenntartására törekszik, igyekszik áthidalni a sport és a tenyésztés alig összeegyeztethető problémakörét stb.) más konkrét feladatokat is megoldhatnak.

Ezek közé tartozhat például a fajta tenyésztésének egészére kiható integrátori szerep, teljesítményvizsgákra felkészítés, akár vizsgáztatás, a fajták piaci helyzetének javítása, felállító istálló közös működtetése, tenyésztésben szaktanácsadás, kutatásokban részvétel, ex situ génmegőrzés stb.

A nukleusz tenyészetek a fajta legmagasabb genetikai értékét képviselő tenyészállatokkal rendelkeznek, együttesen mintegy 80-100 kancával. Itt kell tartani geneológiai vonalanként változóan a legjobb tenyészmeneket is.

A genetikai értéken túlmenően a nukleusz tenyészetek kijelölésének szempontjai közé tartozik még

- a tartástechnológiai előírások betartása,
- a csikónevelés rendje,
- a takarmányozás színvonala,
- a használati formában megmutatkozó magasabbrendűség,
- a szakmai felkészültség.

A genetikai érték nem realizálódik, ha a tartástechnológia (beleértve a takarmányozás színvonalát is) nem éri el a kívánt mértéket. A nukleusz tenyészetek közé be lehet kerülni, ha a tartástechnológiai és egyéb előírásoknak megfelel 1-1 tenyészet. Nukleusz állományba 1-1 kanca is tartozhat, ha bebizonyosodik a feltételezettnél nagyobb tenyészértéke, vagy/és feltűnően ritka genotípust képvisel. A nukleusz állományok köréből kikerül az a tenyészet, ahol tartás-takarmányozás, a szakmai színvonal nem éri el a kívánatos szintet, vagy a tenyészetről, többnyire annak egy-egy egyedéről kiderül örökítő erejének gyengesége.

A nukleusz állományon belül is kijelölésre kerülnek a ménnevelő és a törzskanca-nevelő kancák

Kijelölt tenyészetek közé sorolandó:

- a Szilvásváradai Ménesgazdaság marócpusztai központi ménese,
- az egyezményes ménesnek tekinthető gyűrűsi tenyészet,
- a Gartner ménes, Tengelic, Csapó -Pusztá,
- Tata-Agostyán területén lévő, Mátyás István tulajdonát képező gidrán állomány,
- Lulla, Keller Pál tenyészete,
- Tiszafüred, Kun Lajos tenyészete.
- Debreceni Egyetem, Agrár és Műszaki Tudományok Centruma tenyészete

A fajta okszerű tenyésztése csupán csak a nukleusz állomány 80-100 kancájával elképzelhetetlen. Mellette indokolt fenntartani még egy törzsállományt, aminek tenyészésszervezését is a fajtatenyésztő egyesületek végzik. Ennek a törzsállománynak genetikai értéke a nukleusz után következik, egyes egyedei elérhetik, vagy meghaladhatják a

nukleusz tenyészetben lévő egyes tenyészállatok genetikai és/vagy haszonértékét. Tulajdonosi akarattól függően genetikai értékük alapján a törzsállományból tenyészállatok kerülhetnek be a nukleusz tenyészetbe és viszont. Ha bármilyen, előre ki nem számítható okból számottevő veszteség érné a nukleusz tenyészetet, akkor a törzsállományból pótolható lenne a létszáma. A magántulajdonban álló, többnyire néhány kancás tenyészetekből felépülő törzsállomány elválaszthatatlan része a génmegőrzési programnak.

A törzsállomány kancái után is születhetnek a fajtafenntartás szempontjából nélkülözhetetlen, nagy genetikai és használati értékű ménnek. A tenyészállat fogalmát mindkét esetben (a nukleusz tenyészetekben és a törzsállományban) a tenyésztési szabályzat szerint készségvizsgát tett, egyesületi állományba került (tenyésztési engedélyt kapott) egyedek merítik ki.

Az egyedek saját – főképpen ivadék – teljesítménye alapján, örökítésük ismeretében a törzsállományból kikerülhetnek, vagy abba bekerülhetnek tenyészállatok. A törzsállomány létszáma ennek megfelelően változó, de mindig a megismert genetikai értéktől válik függővé.

A génbankban megőrzendő szaporítóanyag és genetikai minta meghatározása

A védett őshonos mezőgazdasági állatfajták genetikai fenntartásáról megjelent rendelet szerint *a tenyésztési hatóság a fajták meghatározott mennyiségében történő ex situ megőrzése céljából génbankot hoz létre, és azt működteti.* A megőrzendő szaporító anyag meghatározásának feladata és joga a fajtafenntartó tenyésztő szervezeté.

Az ex situ központi génbankban a mélyhűtötten tárolt szaporító anyagok közül leginkább diploid sejtek (embrió, szövettenyészet, DNS minták, vagy DNS szakaszok) tárolása lehet indokolt. Nem lehet tudni, hogy a molekuláris genetika milyen léptekkel és milyen technikai színvonalra fejlődik az elkövetkező években, de feltételezhetjük ennek gyors kiszélesedését. Ez azt jelenti, hogy e fejlettebb technikával a genetikai változatosság pontosabban lesz becsülhető, a ritka genotípusú egyedek nagyobb biztonsággal lesznek kiválogathatók, így a fajtamegőrzés hatékonyabbá, szakmailag megalapozottabbá válhat.

A haploid sejtek közül főleg a petesejt tárolásának lehet indoka a központi génbankban, mert ezt a tenyésztőszervezetek jó technikai felszereltségük hiánya miatt még jó ideig megoldani nem tudják. Lovak esetében az érett petesejtek magorsója hideghatásra károsodik, ezért éretlen formáikat kell megőrizni. A kinyert éretlen petesejtek maturációját (érlelését) követően in vitro termékenyítéssel és kultivációval lehet létrehozni az embriókat. Éretlen petesejteket kellene gyűjteni a ritka kancacsaládok igen értékes egyedeiből, vagy az óriási genetikai képességüket bizonyító kancákból, a tenyésztésből való kiesésük idején. Az említett lovak előregedése, tenyésztésből kiesése, elpusztulása biológiai törvényszerűség, de belőlük éretlen petesejtek nyerhetők, (akár több is) ezáltal megakadályozható a génveszteség felgyorsulása.

A lótenyésztésben a kimagasló tulajdonsággal bíró egyedek hosszú idejű menedzselést igényelnek, ami sokszor a tenyészérték-becslési szempontokkal nem egyeztethető össze. A génmegőrzés nem csak szakmai, hanem gazdasági kérdés is, vagyis keresni kell azokat az eljárásokat, amelyekkel fény derül a kiemelkedő képességű egyedekre, egyúttal genetikai értéküket ivadékaikban megőrizni képesek. Az ilyen lovak kanca egyedeiből mosással kinyert embrió(k) mélyhűtése és központi génbankba helyezése látszik indokoltnak. Populációgenetikai számítások szerint nőivarú állatonként legalább négy kancaivadék szükséges ahhoz, hogy az anyaállat genotípusa átmentődjék az ivadékaiba, örökletes

alapjának remélt megőrzése bekövetkezzék. Ezeket, a különleges génhordozókat azáltal is becsülni kell, hogy központi génbank embriókat gyűjtsön mindegyiktől. Ennek, továbbá a technológia sebezhetőségének figyelembe vételével legalább tíz petesejt ex situ (in vitro) génmegőrzése válik megalapozottá minden kieső nagy genetikai értékű tenyészkanca után.

A genetikai érték kiderítésének hosszú menedzselési ideje, az ivadékvizsgálat időbeli elhúzódottsága megkövetelné a legritkább geneológiai vonalú és legjobb mén spermabankjának létrehozását. A genetikai variancia fenntartása érdekében a létező vonalak egyedeitől ménenként legalább 200 adag – felolvasztás után is jó minőségű – spermadagot lenne célszerű fagyasztani.

A törzskönyvi osztályba sorolás rendje, a tenyésztésbe kerülő ivadékok törzskönyvbe emelésének előírásai

Hároméves, vagy idősebb korban lévő méncsikót az Egyesület által szervezett központi vagy regionális tenyészszemlén be kell mutatni. Az arra alkalmasak akkreditált teljesítményvizsgáló helyre beutalót kapnak, ahol tenyésztési engedély reményében STV I vizsgát tesznek.

A mén STV vizsga helyszínét a tenyésztő egyesület jelöli ki, s akkreditációja a tenyésztési hatóság (a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal, Központ) jóváhagyásával válik véglegesé. A vizsgabizottság tagjait, közöttük a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal, Központ képviselőjét, az érintett fajtafenntartó egyesület kéri fel. A vizsga lebonyolításában közreműködőként célszerű igénybe venni az MLLSZ Tenyésztési Iroda dolgozóinak szakértelmét.

A gidrán fajtában tenyésztési engedélyt kaphat az a mén, illetve méncsikó, amely **származását tekintve** a méneskönyvben rögzített kancacsaládok valamelyikébe besorolható, apai ágon a geneológiai vonalak egyikén visszavezethető a fajtaalapító Gidran Seniorra. Kivételes esetben tenyésztési engedélyt kaphat az a mén is, amelyik nemesítőként, vagy valamely nemesítő ivadékaként járulhat hozzá a fajta genetikai értékének növeléséhez.

A tenyészállatok kiválasztásánál nem nélkülözhetjük a **küllemi bírálatot**, ugyanis küllemi elbírálás alapján nagy valószínűséggel ki lehet szűrni a használhatóságot károsan befolyásoló tulajdonságokat hordozó egyedeket. A küllemi bírálat célja a bírált egyed küllemi előnyeinek és fogyatékságainak mérlegelésével eldönteni további hasznosítási irányát.

A küllemi vizsgálat során a ló összbenyomásában legyen harmonikus, megjelenésében atletikus, tekintetében kisugárzó. A pontozás során érjen el legalább 75 pontot.

Küllemi bírálatkor a bírálati lapon fel kell jegyezni a gyakorlatban használatos testméreteket, úgy, mint a marmagasságot mérőbottal és szalaggal, az övméretet mérőszalaggal és a szárkörméretet mérőszalaggal. A marmagasságot és az övméretet centiméternyi, míg a szárkörméretet 0,5 centiméteres pontossággal kell megadni.

Ezután a lovat **mozgás** közben bíráljuk el. Mozgása a három alapjármód megítéléséből áll, amit lovas nélkül, szabad mozgásban kell értékelni. Kívánatos a könnyed, térerelő, ökonomikusan akciós, előre haladó mozgás. Bírálni kell a ló lépés, ügetés, vágta munkáját *szabályosság, rugalmasság, térnyerés, akciósság*, és lendületesség szerint. A lépésben és ügetésben mért mozgásminőség felvételezése során nagy jelentőséggel bír a súlypont alá lépés képességének rögzítése.

A **szabadon ugrató folyosóban** elbírált mozgás során a ménjelöltek egyetlen beosztós oxer ugráson, majd beosztó nélküli meredek és oxer ugráson mutatják meg a feladat teljesítésére irányuló készségüket. E feladat teljesítése során kívánatos a maximum 160 centiméteres magasság abszolválása, de ezen a magasságon sikertelen ugrás nem vonja maga után a kizárást. Minimum követelmény ellenben 130 centiméter magas, beosztó nélküli oxer ugrás sikeres, könnyed teljesítése.

Jól felkészített méncsikóknál a nyereg alatti bemutató sem jelenthet nehézséget, de a három alapjármódban végzett lovaglás során elsősorban a segítségelfogadás mikéntjére, a lovassal való együttműködés jellegére vonatkozik.

A fentiek alapján a vizsgáját sikeresen teljesítő, 3 évet betöltött, méncsikó ideiglenes tenyésztési engedélyt kap. A három évet betöltött méncsikóknak lovas alatt nem kell akadályt ugraniuk. Az ideiglenes tenyésztési engedéllyel rendelkező mén két éven belül visszatér a központi vizsgáztató helyre, ahol lovas alatt vizsgázik „L” kategóriájú díjlovagló feladtból és korának megfelelő díjugrató pályát kell teljesítenie. Az ugrókészséget, ugróstílust és robbanékonyságot /-5/ - /+5/ értékskálán kell pontozni és az ugráson elért pontszámmal összegezni kell. Mellette a három évesen már felvételezett lovas nélküli mozgáselemzés (szabadon ugrató folyosóban is) megismétlésre kerül. Az STV II. szint teljesítése esetén a mén tenyésztési engedélye évente megújítandó határozott idejűvé válik.

A tenyészállattá minősítés folyamatában mindvégig célszerű figyelemmel kísérni a mén- és (törzskanca) jelöltek viselkedését. Erre a könnyebb kezelhetőség, a szélesebb körű tulajdonosi kör megszerzése érdekében van szükség. Aligha vitatható, hogy a könnyű kezelhetőség fontos elem a kiképzés során is. A ló viselkedését a küllemi bírálat alatt, az ugró munka alatt, az idomító munka alatt, a szabadon ugró munka alatt, és az istállóban 0-10-es tartományban értékelni szükséges

A viselkedési pontszámokat is figyelembe vevő sikeres vizsgát követően, néhány ivadékából örökítő erejére következtetvén az ideiglenes tenyésztési engedélyt a fedeztetési engedély váltja fel. A mén tenyésztési besorolása évenként ismételt tárgyalásra kerül, aminek során örökítő erejéről, vagy/és sportteljesítményéről kapott egyre bővülő adathalmaz alapján státuszában változás állhat elő.

Tenyésztési engedélyt kaphat, a származását tekintve méneskönyvi feltételeknek megfelelő, mén ha a100 pontos küllemi bírálaton legalább 70 pontot ért el, a mozgásbírálaton megszerzett 36, vagy több pontot úgy, hogy egyetlen bírálati szempontnál sem kapott az adható maximum felénél kevesebbet, és teljesítménye:

díjugratás szakágban A2 kategóriájú (vagy annak megfelelő nemzetközi) versenyen egy versenyidényben 3 hibátlan alappályát teljesített. Vagy felnőtt OB döntő (A3) egyéni versenyszámában, pályánként max 2 verőhiba mellett, első 6 helyezés valamelyikét elérte.. Kiválthatja ezt a tenyészverseny 5, 6 vagy 7 évesek döntőjében az első 10 helyezés valamelyikének megszerzése.

díjlovaglás szakágban két alkalommal nehéz kategóriában legalább 60 %-os eredmény ért el.

military szakágban három nehéz osztályú (CIC***; CCI**)pályát fejezett be két év alatt, vagy OB nehézosztályban (CIC**) díjlovaglás számban 60% fölött, terepen alapidőn belül, megállás nélkül teljesített. Az ugró napon maximum 2 akadályhibával ért célba.

fogathajtás szakágban kettes vagy négyes fogatok között OB-n a mezőny első harmadában végzett.

távlovaglás szakágban két év alatt 3 alkalommal 160 km-es versenyt sikerrel befejezett.

A fajtában kiemelkedő tenyésztékű méneket az Egyesület Tenyésztői Bizottsága törzsménnek nyilváníthatja.

A törzsmének — felállítási helyüktől függetlenül — a hagyományos nomenklatura szerinti törzsmén nevet és törzsmén számot kapnak. Ha un. nemesítő mén után kerül törzsménként felállításra egy fedező mén, akkor a törzsmén neve a fajtában első alkalommal használt név lesz. A későbbiekben az adott vonalból következő mén a törzs nevéhez illesztett, folytatólagosan következő római számot (törzsmén számot) kap. A törzsmének neve után a származási lapokon a **tm.** megjelölést kell alkalmazni.

A kancák állományba-vétele 3 éves korban történik. A származás alapján a tenyésztésbe állított kanca a Tenyésztési Szabályzat szerint a főtörzskönyvbe kerül, hiszen a gidrán méneskönyv nem ismeri az előtörzskönyv fogalmát, de vezet egy függelék, amelyben a fentebb már körülírt kancák tenyésztési és termelési adatait tarja nyilván. A kancák törzskönyvbe sorolásánál, különböző minősítési szempontok együttes figyelembe vételével, három alaposztályzat kerül meghatározásra. Úgy mint

<u>Oszt.</u>	<u>Méret</u>	<u>Külem</u>	<u>Mozgás</u>
I.	ST	75 p.<	40 p.<
II.	ST± 3/0,5 cm	66-75 p.	36-40 p.
III.	>ST±3/0.5cm	< 66 p.	< 36 p.

A mozgás megítélésekor célszerű a vágтамunkát is figyelembe venni, ezzel bővíteni a mozgásbírálat szempontjait.

A fentiekben túl bevezetett minősítések:

Elit kanca I. osztályú minősítésen túl valamely szakág nehéz kategóriájú országos bajnokságában pontszerző, vagy helyezett eredményt ért el. Kiválthatja ezt legalább 2 ivadéka, ha országos versenyeken (teljesítményvizsgán) saját kategóriájában helyezett. A minősítés elismeréséhez a kancát ismételt küllemi és mozgásbírálatra kell felvezetni.

Tenyésztési elit kanca I. osztályú minősítésen túl legalább 6 megszületett csikójából 3 méneskönyvi kanca, vagy bejelentett sportló, netán közülük egy, a fajtában tenyésztésre elfogadott fedezőmén. A minősítés elismeréséhez a kancát ismételt küllemi és mozgásbírálatra kell felvezetni.

Szuperelit kanca I. osztályú minősítésen túl saját maga, vagy legalább egy ivadéka valamely sportág országos bajnokságában, vagy ennél magasabb szintű nemzetközi versenyen szerepelt. A minősítés elismeréséhez a kancát ismételt küllemi és mozgásbírálatra kell felvezetni.

A ménék, esetenként a kancák tényleges tenyésztékének megállapítása ivadékok teljesítmény vizsgálatlalt történhet. Ez a feladat már túlmutat a tenyésztőszervezet anyagi és technikai feltételrendszerén.

A párosítási terv készítésének elvei, a tenyészvonalak, családok megőrzése, a szelekció rendje

A tenyésztési engedéllyel rendelkező mének párosításánál szem előtt kell tartani a génmegőrzési feladatokat. Először is mindegyik geneológiai vonal megőrzése, egyensúlyának fenntartása indokolt a jövőben is. A genetikai variabilitás megőrzése, a génvesztés elkerülése érdekében fontos a vonalankénti több mén folyamatos tenyésztésben tartása. Sürgős teendő a „C” geneológiai vonal létszámának duzzasztása, de ez nem követelheti áldozatul a minőséget. Elvként követendő, hogy ménnevelésre a legjobb örökítő erejű és egészen kiváló fenotípusos értékű (beleértve a sportcélú értékmérő tulajdonságokat is) kancákat kell használni.

Megvalósítandó a régi mezőhegyesi tenyésztéstechnika, miszerint „nemesítő mén” utáni kancaivadékok elsősorban geneológiai vonalbeli mén fedezheti A nukleusz tenyészetekben, alapos indokkal, több lépcsős döntéshozatal mellett, ettől esetenként el lehet tekinteni. Az egyes geneológiai vonalakba tartozó méneket rotáltatni kell a kancaanyagon, amire klasszikus példát éppen a mezőhegyesi lófajták szolgáltatnak.

A nukleusz állomány örökítésében legértékesebb kancáit öreg(ebb), lehetőség szerint ivadékaik által minősített ménekkel kell fedeztetni. Ezeknek mesterséges termékenyítő állomásokon lenne célszerű állniuk a minél jobb kihasználás és a minél szélesebb körű hozzáférhetőség érdekében.

Tenyésztési engedélyt kapott fiatal mének sportkipróbálását szorgalmazni kell, miközben ivadékaik minőségének becsléséhez néhány fedeztetést elő kell írni számukra. A sportban tehetséget sejtetőktől (ha néhány ivadékok azt nem cáfolja) spermamélyhűtés megokolt lehet. Tenyésztési engedélyt kapott angol telivér, versenyfélvér, anglo-arab és (shagya)arab méneknél a párosítás különös figyelmet követel.

A párosítási terveknél, de a tenyészkanca utánpótlásnál fontos feltétel mindegyik kancacsalád utánpótlásának a megteremtése. Ez nem érzelmi kérdés, hanem genetikai szükségszerűség. Bármely kancacsalád kiesése ugyanis a genetikai változatosság csökkenését vonja maga után. Ez óhatatlanul a származásilag azonos gének növekedését hozza magával, ami a gidránhoz hasonló – létszáma miatt kritikus állapotban lévő – fajtáknál Damoklész kardjaként függ a tenyésztő felett.

A fajtában a monarchia-béli nevezéktant követjük. Valamennyi, a Gidrán Méneskönyv által elismert, csikó a fajtanév mellett apja törzsmén-számát (törzsmén nevét) viseli, majd egy méneskönyvi (bélyegzési sorszám szerinti) csikószámot kap. Ezt kiegészítve kap egy használati nevet is (pl. Gidrán XVI-17 (Szalonka). Törzsmén-számmal nem rendelkező mén (beleértve a nemesítőket is) csikója a fajtanévet követően évente 1-gyel kezdődő folyószámot kap (pl. Gidran-20 (Árvácska). Angol telivér, (shagya)arab, anglo-arab méntől származó csikó az apja (törzs)nevét a fajta megjelölésére szolgáló „Gidran” szóval és csikószámmal kiegészítve kapja. A használati név ebben az esetben is megilleti a csikót, pl. Andor Gidrán 24 (Titkos), Mersuch XXII Gidrán-37 (Lucsina).

A bal nyeregtájékra a „G” betűvel kifejezett fajtanév, mellé a törzsmén-szám, alá a csikószám, jobb nyeregtájékra a születési év utolsó két számjegye kerül bélyegzésre. Az eredeti mezőhegyesi kancacsaládos ivadékok a bal nyeregtájékon lévő csikószám elé a fajta anyajelét, az ún. gidrán csillagot is megkapják.

Az apaállat használat szabályai

Tenyésztésre csak tenyésztési engedéllyel rendelkező mén használható. A hazai tenyésztő szervezet elismeri a más tagországaiban kiadott tenyésztési engedélyeket, de az importált fedezőmént a soron következő tenyészszemlén be kell mutatni. Idős, vagy/és kimagasló fenotípusos teljesítményt, kiváló ivadékokat hitelt érdemlően dokumentált ménéknél a tenyésztőbizottsági megtekintés, majd írásos véleményrögzítés kiválthatja a tenyészszemlén bemutatást. Alapos indokkal a külföldi tenyésztési engedélyek visszavonhatók.

Az elvi tenyésztési engedély csak akkor lép életbe, ha a fajta tenyésztői bizottsága évi rendszerességgel kiadja tenyésztési engedélyét, továbbá a méntartó részéről a méntartási szerződés megkötetett, és a fedeztetési okmányoknak birtokában van.

A fedeztetés kézből történik, de a fajta fenntartása során a természetes fedeztetés mellett megengedett a mesterséges termékenyítés is. A mesterséges termékenyítésre csak hivatalosan elismert mesterséges termékenyítő állomáson termelt, mesterséges termékenyítésre alkalmasnak minősített mén ondója használható. A mesterséges termékenyítést végző személynek rendelkeznie kell az illetékes hatóságtól és törzskönyvező szervezettől kiváltott dokumentációkkal, amelyekbe köteles a termékenyítést a vonatkozó előírásoknak megfelelően bejegyezni. Mesterséges termékenyítés történhet helyben vett friss ondóval, hűtött és fagyasztott termékenyítő anyaggal. Elfogadott az embrió átültetés is, ha egyébként a vonatkozó szabályok betartásával történik.

A természetes úton történő fedeztetés esetén a fedeztetési időny február 1-től június 30-ig tart. Mesterséges termékenyítés esetén is ajánlatos ezeknek a határidőknek a betartása.

A fedeztetési állomáson a mént a jó gazda gondosságával kell tartani és ápolni. Megtagadható a tenyésztési engedély kiadása, ha bebizonyosodik, vagy okkal feltételezhető ennek ellenkezője. A jó gazda gondosságának elve magában foglalja a mén egyedi, elkülönített tartását, napi rendszeres mozgását, vagy több órás szabad mozgási lehetőségének megteremtését. Nem kerülhető meg e vonatkozásban az állategészségügyi gondoskodás sem.

A fajta genetikai szerkezetének jobb megismerése, a ritka genotípusok óvása érdekében számos molekuláris genetikai vizsgálat történt az elmúlt időszakban. E kutatási eredmény alapján ritka genotípusúnak talált egyedek elterjesztését a párosítások, különösen a ménhasználat során figyelembe kell venni.

A fajta génkészletének felderítési eljárásai, hasznosítása

A fajta zárt törzskönyvből adódóan csak azt tekinti az Egyesület fajtába tartozónak, amelyik anyai oldalon visszavezethető a mezőhegyesi alapító kancákra, illetve a 2005-ben megjelent Méneskönyvben meghatározott további alapítókra. Ezen túl más kanca, illetve kancacsalád nem kerül befogadásra. A méneskönyvbe került egyedeknek apai oldalon a három genealógiai vonal mentén visszavezethetőnek kell lenniük a törzsalapító gidran seniorra. Minden olyan egyed fajtaazonosnak tekinthető továbbá, amelyik az Egyesület által elfogadott cseppvér-, vagy nemesítő keresztezésre használt méntől származik, vagy arra visszavezethető.

A fajta teljes állománya ismert, további felderítés talán nem is lehetséges. Elképzelhető, hogy Bulgáriában, a pleveni ló kitenyésztése érdekében, az 1900-as évek fordulóján importált gidránokból fajtatiszta gidránok még ma is fellelhetők. Idegen országban tenyésztett, a fajtaazonosságnak megfelelő egyedeket a hazai méneskönyvbe átemeljük.

Az országos állattenyésztési adatbankba küldés módja és rendje

A központi adatbankba fogadás módját a LÓ ENAR útmutató tartalmazza, amelyik melléklete a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Miniszter 29/200 (VI. 19) FVM rendeletének. A LÓ ENAR útmutatóban nem szabályozott esetekben a fajtáról gyűjtött értékmérő tulajdonságokat, egyéb információkat a tenyésztő szervezet az OMMI, illetőleg a Magyar Lovas Szövetség rendelkezésére bocsátja a központi adatbankkal kompatibilis adathordozón.

A tenyészállat-forgalmazás, export és import szabályok

Ebben a vonatkozásban mindenek előtt a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 129/2004. (VIII.25.) FVM rendelete (a tenyészállat, illetve szaporító anyag behozatalának és kivitelének szakmai előírásairól) az irányadó. A nukleusz állomány kialakításánál, vagy azzá nyilvánításánál rögzíteni szükséges, hogy az egyedek külön-külön is nemzeti értéket képviselnek, és mint ilyenek nem kerülhetnek felszámolásra, külföldre nem értékesíthetők, tönkre nem tehetők. Egyidejűleg megjegyzendő azonban a tenyésztőszervezet behatárolt lehetősége. Az exportot csak akkor tilthatja meg, ha ezzel anyagi hátrányt nem okoz a tenyésztőnek. Az importra a fajtaazonossági elvek érvényesek.

Az in situ (szükség esetén az ex situ) tartás ajánlott feltételei, szükséges állományméretek

In situ génmegőrzésről beszélünk, ha a megőrzendő génbank élő állományokból áll. Az in situ tartás a tenyészállatoknak abban a környezetben történő tartását jelenti, ahol az adott fajtára jellemző tulajdonságok rögzültek.

A gidrán fajta Mezőhegyes rögén alakult ki, népies tenyésztő bázisa volt az Alföld déli része, a Dunántúlon Tolna-tamási félvér néven tájfajtája alakult ki. A két világháború között a mezőhegyesi eredetű kancák kiváló eredménnyel tenyésztettek Romániában. Az 1970-es évektől előbb Somogy megyében, majd elszórtan az ország egész területén fellelhetők voltak gidrán állományok. Mindezek azt jelentik, hogy Magyarország teljes területe és Magyarország természetföldrajzi környezete in situ tartási helynek tekinthető. Ebben a természetföldrajzi környezetben a fajta értékmérő tulajdonságai teljességgel megőrizhetők, sőt számos példa alapján, fejleszthetők.

In situ tartási, tenyésztési helynek minősülnek, illetve minősíthetők az egyes törzsállományok tartási helyei. A nukleusz tenyészetek kívánatos állomány nagysága fentebb megfogalmazásra került. A törzsállományok in situ tartási helyén kívánatos lehet az öt tenyészkanca, de ennél kevesebb sem lehet kizáró ok a génmegőrzés gyakorlásánál. Könnyen belátható ugyanis, hogy egyetlen tenyészkanca is képviselhet igen magas genetikai értéket, sőt nélkülözhetetlen lehet pl. kancacsalád fenntartása érdekében.

A gidrán fajta megőrzésében elkötelezett tenyésztők, a fajta genetikai fenntartásához, az in situ génvédelemhez csatlakozni kívánók csak meghatározott, a sikert előrevetítő módon, szigorú technológiai feltételek mellett kötelesek tartani a Mezőhegyes rögén, elődeink tudásával, a klasszikus vonaltenyésztés eredményeként, zseniális tenyésztési technikával, céltudatos használat formáló erejével kialakult gidrán lófajtát. Elkerülhetetlen ennek a betartása és betartatása, mert az értékmérő tulajdonságok összességét tekintve megállapítható, hogy annak kifejezésre jutása döntően a humán befektetéstől függ, az ellést követő másodperctől kezdve a befektetett munka pénzben kifejezett megtérüléséig. A mai lópiacok megkövetelik a jól képzett és szakszerűen felnevelt, jelentős élömunka ráfordítással előállított lovakat. A genetikai érték csak az alapja lehet mindannak, amire építkezni lehet. A tartási

körülmények harmóniája nélkül nincs eredményes lótenyésztés. A csikó faji igény szerinti (legelőkön, réteken) felnevelése alapfeltétele bárminemű eredmény elérésének.

A legelő nyújtotta szabad mozgási lehetőséget, a szabad levegőt, az időjárás kedvező edző hatását a növedék és tenyészállatok nem nélkülözhetik. A szabadban javulnak a csikók biológiai sajátosságai, ezen keresztül, biológiai tulajdonságai is. Tágul a tüdő, erősödik a szív, acélosabbá válik az izom, vagyis edzettebb, erősebb, munkabíróbb lóvá formálódik a csikó. A legelőtechnikában a sokrétű hatás főképpen a szervezet ellenálló-képességének javulásában, az állomány tökéletesedésében, a szaporodás rendszerességében, nemkülönben az anyagforgalom kedvezőbbé válásában érvényesül. Különösen alkalmasak erre a dombvidéki és a hegyi legelők, amelyek folytonos mozgásra készítik az állatokat, ami által szívük, tüdejük, izomzatuk és más szerveik tevékenysége, vérrellátása megnövekszik.

A mozgás lehetővé teszi az egészség megőrzését, a mozgásszervek regenerációját és fordítva, a mozgás korlátozása ortopédiai károsodásokhoz vezet. Az ízületek, inak elveszítik rugalmasságukat, mozgékonyosságukat. A kielégítetlen mozgás a pata-mechanizmus és a lábvégek károsodásához vezet. A mozgás, mozgás által lehetséges az izomzat fejlesztése, de az izomzat leépülése leggyorsabban mozgáshiányos állapotban következik be.

Vitathatatlan ugyanis, hogy a legelő nyújtotta szabad mozgási alkalmat, a bőséges napfényt, a jó levegőt, az időjárás változó hatását az állatok nem nélkülözhetik. Szabad tartásban javulnak a csikók szabálytalan lábvég-alakulásai, nő a tenyészállatok hasznos élettartama, a legelőn tartott vemhes kancák ellése jóval könnyebb istállózott társaikétól, az ivarzás rendszeresebbé, a fogamzás nagyobb arányúvá válik. Játékos mozgás közben alakul ki a csikók fejlett tüdeje, szíve, erősödik a csontozat és acélosak lesznek az inak.

A fizikai károsodások mellett a pszichikai problémák sora jelentkezik mozgást korlátozó tartástechnológiák következményként. Számos állat rossz szokása a mozgáskorlátozás miatt fellépő unatkozás következménye.

Ha az állat mozgás utáni belső igénye korlátozott, úgy ebből a helyzetből kiszabadulva szinte tombolás útján vezeti le felgyülemlett energiáját. Ha huzamosabb időn keresztül nem változik meg ez a körülmény, pszichikai károsodás, magatartásbeli zavarok lépnek fel. Az állat körül fellépő balesetek sora szinte mindig a kielégítetlen mozgás miatt történik meg. Hosszú istállóban tartás után a lovak, feszültségüket oldandó, bakkolnak, ágaskodnak, nyugtalanognak, felspannoltak, veszélyeztetik maguk, lovasuk, társaik, olykor idegenek személyes biztonságát.

Gyakori, hogy a legelőterületek kicsik, nem az állattartó képességüknek megfelelően lettek meghatározva. Ilyenkor a talajfelszín károsítása mellett túllegeltetés áll elő.

A lovak számára biztosítandó legelőterület összetett probléma, mégis azt mondhatjuk, hogy

- 200 kg testsúlyig 0,25 ha,
- 200-400 kg testsúly között 0,2-0,4 ha telepített legelő elegendő.

Szoftató kancára 0,5-0,7 ha jó minőségű, üde fekvésű, legelő területtel célszerű számolni. Több csikó együttes tartása esetén általában 5 ha jusson 30 csikónként.

Ósgyepből lovanként 1 hektár, csikónként félhektárnyi terület számítandó. Szélsőséges időjárás esetén ez a terület sem nyújthat elegendő takarmányforrást

A jövőben a szórvány gyepterületekre épülő kifutós ló-tartás jelentheti a csikó, a ló számára megfelelő mozgásteret és takarmányforrást. Ezeket mintegy másfél méter magas karámszerű kerítéssel körbefogva, vagy villanykarámmal körbeépítve megoldható a csikó, illetve a ló

elkóborlása. Felügyelő nélkül is biztonságosan tartható az állat. Ha a füves kifutók váltakozó felszínűek különösen kedvező a csikók, lovak konstitúciójának alakítására.

Méncsikó nevelésnél elengedhetetlen a csoportos nevelés, ezzel együtt a félintenzív tartás. Éves kortól, az évenkénti szűrőn áteső, ménjelölt csikók szocializációja csak tágas legelőszakaszokon, legkevesebb hármas csoportokban képzelhető el. A szakaszokon az állatok elhelyezésére elegendő ugyan a száraz alommal ellátott féltető, de a csikók élettani igényének megfelelő takarmányozásra egész éven át nagy súlyt kell fektetni. Fontos minden egyednek az abrakoláshoz való lekötése. Ezzel elérhető a gyengébb egyedek nyugodtabb és elegendő takarmányfelvétele is.

A tenyészállatok in situ tartása nem csak legelőn képzelhető el. Legalább ennyire fontos a rendszeres használat, sőt a fajta tulajdonságainak megőrzése szempontjából nagyon is lényeges. A teljesített „üzemóra” fontos mérője az állóképességnek, a fajta használati értékének. Minden egyedet sportban nem lehet kipróbálni, nincs is rá szükség. Az in situ tartásban megengedhetetlen az állományok szűk karámos tartása, amikor munkavégzésre nem szorítottak az egyedek, de a ménesi tartás lételeme, a tágas legelőterület sem áll a tenyészállatok rendelkezésére. Ha takarmányforrást nem is, de elegendő életteret minden lótartónak, tenyésztőnek meg kell teremteni lovai számára.

Csak ez a gondoskodás garantálhatja nemzeti kincsünk, a gidrán fajta méltó megőrzését.

Az ex situ tartás lehetséges formái, feltételei

A gazdaságosan pillanatnyilag nem tartható – emiatt veszélyeztetett, vagy kritikus helyzetbe került – fajták, így a gidrán, megőrzését ki lehet egészíteni, sőt ezeknél kívánatos is az ex situ génmegőrzés. Ez leginkább mélyhűtött tárolt szaporító anyag (sperma, petesejt, embrió, szövettenyészet, DNS minták) formájában lehetséges.

Ex situ génmegőrzésről akkor beszélünk, ha diploid sejteket (mélyhűtött embrió, mélyhűtött szomatikus sejtek), haploid sejteket (mélyhűtött sperma, mélyhűtött petesejt), esetleg izolált sejteket eredeti helyüktől távol gondosan megőrizzük. Az ex situ fenntartás előnye, hogy változatlan formában több tíz (vagy száz) évre is tárolni tudjuk a géneket. Ha az alapinfrastruktúra rendelkezésre áll, viszonylag olcsó.

Az ex situ génbankok azért is szükségesek a lótenyésztésben, mert a kimagasló tulajdonsággal bíró egyedek hosszú idejű menedzselést igényelnek, sokszor a tenyészérték-bebecslési szempontok és a sportoltatás, vagy az ivadékvizsgálat nem egyeztethető össze. Ezen túl a genetikai variancia fenntartása érdekében a létező vonalak egyedeitől ménenként legalább 200 adag – felolvasztás után is jó minőségű – spermaadagok célszerű fagyasztani. Meg kell őrizni minden lehetséges értéket a jövő generációiban történő felhasználásra. A spermabank létrehozásával a tenyésztői munkát teljes mértékben függetleníteni lehet az élő ménektől. Figyelembe kell venni azonban, hogy regenerációs munka során sokszor olyan idős mének használata válik szükségessé, amelyek koruknál fogva csak bizonytalan ideig állnak rendelkezésre. Sokszor, ezeknek a méneknek a spermaminősége sem kifogástalan, emiatt a spermamélyhűtés során az egyedre történő mélyhűtési technológia kidolgozása vezethet sikerre.

A kancacsaládok szerény létszámú egyedeinek felszaporítására, a különleges értéket képező kancacsaládok megmentésére szinte egyedüli lehetőségként kínálik az embriók

fagyasztása. Igen nagy szükség lenne arra, hogy a ritka kancacsaládok értékes egyedeiből embriókat mélyhűtsünk. Populációgenetikai számítások szerint nőivarú állatonként legalább négy kancaivadék szükséges ahhoz, hogy az anyaállat genotípusa átmentődjék az ivadékaiba. 1-2 kancaivadékkal csekély az esély az örökletes alap teljes átmentéséhez. Ennek, továbbá a technológia sebezhetőségének figyelembe vételével legalább tíz petesejt ex situ génmegőrzése válik megalapozottá minden kieső tenyészkanca után.

Az előregedett egyedek kiesése a tenyésztésből, elpusztulásuk biológiai törvényszerűség, de ezekből éretlen petesejtek nyerhetők, (akár több is) ezáltal megakadályozható a génvesztés felgyorsulása. (Lovak esetében az érett petesejtek magorsója hideghatásra károsodik, ezért éretlen formáikat kell megőrizni. A kinyert éretlen petesejtek maturációját követően in vitro termékenyítéssel és kultivációval lehet létrehozni az embriókat).

A sperma, az embriók, az éretlen petesejtek, és a DNS minták mind a génbankba kerülhetnek. Az donor egyedek létszámát jól ismeri a géntartalék-védelem tudománya. Elvi egyetértés esetén a program gyorsan és hatékonyan kidolgozható.

A mélyhűtött szaporítóanyagról, a donorokról nagyon részletes feljegyzések készítendőek, a tulajdonjog és a hozzáférés tisztázása kíván szakmai állásfoglalást. A mélyhűtött szaporítóanyagot zárolni kell. Csak a tenyésztőszervezet tenyésztési szabályzatában rögzítettek szerint történhet felhasználásra. Genotípusonként változó számban csak akkor kerülhetnének ezek felhasználásra, ha a donorok már kiestek a tenyésztésből, sőt ha három generáción belül származásilag azonos ősök nem lennének a pedigrében.

A vágóállat fajtaához tartozás igazolásának rendje

A gidrán lófajta (és mindegyik más lófajta) élelmezési értéke nem jelent különlegességet. Ennél fogva eredetigazolásra nincs szükség.

A tenyészet (részpuláció)-felszámolás esetén követendő szabályok

A nukleusz tenyészetek kialakításánál, vagy azzá nyilvánításánál rögzíteni szükséges, hogy azok nemzeti kincset képviselnek, s mint ilyenek nem kerülhetnek felszámolásra, külföldre nem értékesíthetők, tönkre nem tehetők. Amennyiben a nukleusz tenyészetként kijelölt állomány állami tulajdonban van, az állam azt nem adhatja el. Természetesen nem vonatkozhat e megkötés a létszám feletti egyedek hazai, vagy külföldi értékesítésére.

Magántulajdonú nukleusz tenyészet elkerülhetetlen felszámolása esetén a tenyésztő egyesület rendkívüli közgyűlést hív össze és a tagok lehetőségeinek figyelembevételével igyekszik megoldást találni a kialakult helyzetre. Más tagok felé kiajánlja a tenyészállatokat, egyidejűleg kísérletet tesz egyesületi körön kívüli értékesítésre. Eredménytelen kísérleteket követően felajánlja a tenyészanyagot az állam részére.

Amennyiben a tervbe vett intézkedések sikertelenül végződnek, a visszavásárlás jogának kikötésével, hozzájárul a külföldi értékesítéshez. Amennyiben az állomány belföldön, külföldön tenyészanyagként nem értékesíthető, úgy kénytelen az egyesület a vágóállatként értékesítést tudomásul venni.

Magántulajdonú, nem nukleusz tenyészet kilátásba helyezett értékesítése, felszámolása esetében a tenyésztőszervezetnek kevés cselekvési lehetőség áll rendelkezésére. Az értékesítést, a felszámolást megtiltani nem tudja. Ritka kancacsaládok egyedei, különösen veszélyeztetett helyzetű geneológiai vonalba tartozó mének, különleges fenotípusos

teljesítményt nyújtó vagy/és átütő örökítő erővel bíró állatok mentése érdekében a nukleusz tenyészetek felszámolása esetére kilátásba helyezett intézkedéseket járja végig.

A hányatott sorsú, sokszor léteért küzdő, mára fogalommá vált fajtának génmegőrzés keretében folytatott tenyésztésének elsődleges célja, hogy a megváltozott értékrend, a megváltozott használati cél közepette is változatlan kiválósággal és teljesítménnyel szolgálja az embert, a tenyésztőt. De csak az vállalja fel a fajta tenyésztését, aki bízik benne, aki genetikai és használati értékét növelni akarja, és ezeknek a szempontoknak a figyelembevételével menti át a következő generációknak.